

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА**

Л.Б. Лук'янова, М.П. Вовк, С.О. Соломаха, Ю.В. Грищенко

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ
ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Науково-аналітична доповідь

За редакцією Н.Г. Ничкало

Київ – Чернівці
2023

УДК 37.091.12:005.963.5 (477:100)

П-69

*Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України (протокол № 1 від 11.01.2023 року)*

Рецензенти:

Гриньова М. В. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка;

Лазаренко Н. І. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В.

П-69 Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с. : рис., табл.

ISBN 978-966-997-150-0

У науково-аналітичній доповіді узагальнено результати моніторингового дослідження з проблеми практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти України. Виявлено особливості законодавчого і нормативно-правового забезпечення практичної підготовки майбутніх педагогів в Україні; проаналізовано сучасний стан організації практик у закладах вищої педагогічної освіти України за результатами опитування. Схарактеризовано сучасні підходи до проведення практики з урахуванням психолого-педагогічної підготовки на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти; означено кількісні та якісні зміни у практичній підготовці педагогів у 2016-2022 рр.; привернуто увагу до недоліків її організації в сучасних умовах. Представлено окремі аспекти зарубіжного досвіду практичної підготовки майбутніх учителів, викладачів. Виявлено тенденції практичної підготовки майбутніх педагогів та сучасні виклики її організації в умовах дистанційного і змішаного навчання, а також запропоновано рекомендації щодо удосконалення організаційних засад проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти на законодавчо-нормативному, управлінському й організаційному рівнях.

Для педагогів закладів фахової передвищої і вищої педагогічної освіти, керівників педагогічної, виробничої та інших видів практик, студентів, магістрантів, аспірантів, учителів закладів загальної середньої освіти, усіх, хто цікавиться проблемами підвищення якості практичної підготовки майбутніх педагогів.

© Національна академія педагогічних наук України, 2023

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2023

© Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С. О., Грищенко Ю. В., 2023

© Видавничий дім «Букрек», 2023

ISBN 978-966-997-150-0

ЗМІСТ

<i>Перелік умовних скорочень</i>	4
Передмова.....	5
Законодавче і нормативно-правове забезпечення практичної підготовки майбутніх педагогів в Україні.....	8
Результати опитування щодо організації практик у закладах вищої педагогічної освіти України.....	11
Критерії оцінювання основних видів практик у підготовці майбутніх педагогів на різних освітніх рівнях.....	17
Практична підготовка майбутніх бакалаврів у закладах вищої педагогічної освіти.....	29
Особливості організації практики майбутніх магістрів педагогічного фаху у закладах вищої педагогічної освіти.....	36
Практична складова професійної підготовки майбутніх докторів філософії у галузі освітніх, педагогічних наук.....	41
Зарубіжний досвід практичної підготовки майбутніх педагогів.....	45
Висновки.....	49
Список рекомендованих джерел.....	54
Додатки.....	59

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДДПУ ім. І. Франка – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ЕКТС – Європейська кредитно трансферна-накопичувальна система
ЖДУ ім. І. Франка – Житомирський державний університет імені Івана Франка
ЗВО – заклад вищої освіти
ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти
КПНУ ім. І. Огієнка – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ЛНУ ім. І. Франка – Львівський національний університет імені Івана Франка
ПНПУ ім. В.Г. Короленка – Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
ПНУ ім. В. Стефаника – Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
ПХДПУ ім. Г. Сковороди – Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
ОНП – освітньо-наукова програма
ОПП – освітньо-професійна програма
СудПУ ім. А.С. Макаренка – Сумський педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ТПНУ ім. В. Гнатюка – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
УДПУ ім. П. Тичини – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
УДУ ім. М.П. Драгоманова – Український державний університет імені М.П. Драгоманова
ХНПУ ім. Г.С. Сковороди – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
ЧНУ ім. Ю. Федьковича – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПЕРЕДМОВА

Українське суспільство потребує високопрофесійних, компетентних, мобільних, соціально відповідальних фахівців, готових інноваційної діяльності, спрямованої на економічний, соціальний, культурний розвиток держави в умовах повоєнної відбудови України. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України №988-р від 14 грудня 2016 р., Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні, схваленій колегією Міністерства освіти і науки України (наказ №776 від 16 липня 2018 р.), у законодавчих актах і нормативно-правових документах наголошується, що сучасний педагог повинен продукувати нові знання, володіти практичними вміннями з метою втілення в освітньому процесі інновацій, подолання формалізму й професійного вигорання у професійній діяльності.

Нині у підготовці педагогів відбуваються помітні зміни, зумовлені як євроінтеграційним вектором розвитку вищої педагогічної освіти, так і нагальністю забезпечення закладів освіти висококваліфікованими, професійно-компетентними педагогами. Зокрема у законодавчих, нормативно-правових документах обґрунтовано положення щодо забезпечення освітнього процесу, спрямованого на здобуття якісної професійної підготовки відповідно до вимог, встановлених законодавством про надання освітніх послуг (Закон України «Про вищу освіту», 2014), а також нагальність модернізації педагогічної освіти шляхом оновлення стандартів освіти, її структури і змісту, посилення уваги до професійного відбору тощо (Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні, 2018).

Сучасний етап реформування системи вищої педагогічної освіти потребує суттєвих змін як у змісті підготовки майбутніх педагогів, так і в процесі впровадження активних технологій навчання студентів. Саме в контексті відповідності інтеграційному критерію “педагогічна майстерність + мистецтво комунікації + нові технології” Президент НАПН України, академік Василь Кремень пропонує переглянути систему підготовки і підвищення кваліфікації вчителя на основі компетентнісного підходу. Зокрема йдеться про добір організаційних форм навчання, спрямованих на формування професійних компетентностей майбутнього вчителя, розвитку його фахових умінь, здатності до інноваційної професійної діяльності викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти, учителів закладів загальної середньої освіти. На тлі означених змін назріла потреба у забезпеченні ефективного взаємозв'язку теоретичної, дослідницької і практичної підготовки педагогів на усіх рівнях.

Зміщення акцентів на практичний компонент готовності професійної підготовки вчителя зумовлене новими вимогами ринку праці і необхідністю підвищення його конкурентноздатності. Потреба посилення уваги до співвідношення теорії і практики у професійній підготовці майбутнього вчителя,

спричинена значними розбіжностями у навчальних планах, програмах та засобах технологічного забезпечення достатнього рівня практичної готовності випускників.

Наукове обґрунтування оптимального співвідношення нормативного і варіативного в змісті фахової підготовки, на нашу думку, дасть можливість творчого використання здобутків теорії і практики підготовки вчителя у контексті сучасних вимог.

Основним викликом проведення різних видів практик у закладах вищої педагогічної освіти є суперечність, зумовлена наявністю змін у педагогічній освіті, задекларованих законодавчо-нормативними документами (Закони України «Про вищу освіту», 2014; «Про освіту», 2017; Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні, 2018) та реальною неефективністю практичної підготовки (відсутність належного фінансування, дискретність педагогічного партнерства, недостатність ресурсів для проведення практик в умовах змішаного і дистанційного навчання тощо).

Відтак об'єктивно постала потреба удосконалення змісту та організаційних форм саме практичної складової професійної підготовки вчителя, викладача, викладача-дослідника. За таких умов ґрунтовного аналізу потребує проблема організації практичної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти з урахуванням сучасних тенденцій педагогічної освіти: утвердження фундаменталізації як принципу суспільства знань, професійної комунікації в освітньому середовищі, прагматичності і гнучкості навчання, якості підготовки майбутніх педагогів з урахуванням європейських стандартів та сучасних викликів. З цією метою науковцями відділу змісту і технологій Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України було проведено дослідження «Обґрунтування змісту і методики проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти» (РК 0120U100228, 2020 – 2022 рр.).

Аналіз здійснювався на основі вивчення програм підготовки вчителів на різних освітніх рівнях у 13 закладах вищої освіти:

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка;

Львівський національний університет імені Івана Франка;

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича;

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

Український державний університет імені М.П. Драгоманова;

Сумський педагогічний університет імені А.С. Макаренка;

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини;

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»;

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
Житомирський державний університет імені Івана Франка.

У межах здійснення наукового дослідження було проаналізовано сучасний стан організації практик у закладах вищої педагогічної освіти України за результатами опитування; на основі студіювання освітньо-професійних й освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти у 2016-2022 рр. схарактеризовано кількісні та якісні зміни, негативні аспекти у практичній підготовці; окреслено тенденції та сучасні виклики практичної підготовки майбутніх педагогів; розроблено й апробовано науково-методичний супровід удосконалення змісту та організаційних засад проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти.

Дослідження було проведено у період війни України проти РФ; його результати є важливими у період повоєнної відбудови України, адже науковцями розроблено рекомендації з метою якісних змін у практичній підготовці педагогів на законодавчо-нормативному, управлінському й організаційному рівнях, що пов'язано з подоланням дискретності педагогічного партнерства, удосконаленням навчально-методичного забезпечення для проведення практик в умовах змішаного і дистанційного навчання тощо.

ЗАКОНОДАВЧЕ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УКРАЇНІ

Обов'язковою складовою освітнього процесу підготовки здобувача вищої освіти до педагогічної діяльності є безперервна педагогічна практика.

Законодавчі і нормативно-правові документи з питань освіти виступають орієнтирами підвищення ефективності практичної готовності вчителя в умовах переходу на нові державні стандарти.

У **Законі України «Про вищу освіту»** (2014) акцентується увага на поняттях предметних результатів і компетентностей, що мають формуватися у майбутніх фахівців, зокрема і у педагогів, у закладах вищої освіти; визначається сутність освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, за якими з 2016 р. здійснюється підготовка майбутніх фахівців, в тому числі педагогічного фаху. З-поміж нових терміносполук визначається поняття «освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма» як єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Важливою складовою програм виступає практика, що покликана формувати практичні уміння, компетентності для успішного здійснення професійної діяльності.

Основним нормативним документом на рівні держави, що окреслює організаційні аспекти практичної підготовки майбутніх педагогів, є **Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України** (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 від 20.12.1994 р.), згідно з яким визначаються загальні питання організації, проведення і підведення підсумків усіх видів практики студентів різних спеціальностей навчання у вищих навчальних закладах України: технікумах (училищах), коледжах, інститутах, консерваторіях, академіях, університетах; узагальнюється мета практики як оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності; характеризується основні процесуальні аспекти організації практичної підготовки.

Важливим документом, що врегульовує процес практичної підготовки майбутніх фахівців педагогічного фаху, є **Національна рамка кваліфікацій** (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341, зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України №509 від 12.06.2019 р, №519 від 25.06.2020 р.), в якій визначено дескриптори, відповідно до яких у майбутніх фахівців педагогічного фаху здійснюється

формування необхідних професійних компетентностей, насамперед у процесі практичної підготовки: поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання (6 рівень, бакалаврат); спеціалізовані уміння/навички розв'язання проблем, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур (7 рівень, магістратура); спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики (8 рівень, аспірантура).

У **Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (2018)** зазначено, що обсяг практичної підготовки майбутнього вчителя має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних класах (курсах) та не менше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) у межах обов'язкової частини магістерських програм (у різних закладах освіти і різних класах (курсах)). У разі реалізації освітніх програм за дуальною формою здобуття освіти обсяг практичної підготовки може бути збільшено за рахунок поєднання теоретичного навчання та практичної роботи, починаючи й другого-третього курсу бакалаврату. Практична педагогічна діяльність здобувача вищої або фахової передвищої педагогічної освіти під час навчання може бути врахована як практична підготовка. Не менше половини обсягу практичної підготовки має бути відведено для проходження виробничої практики із самостійним виконанням професійних завдань.

Наразі у підготовці вчителя педагогічна практика здійснюється за паралельною моделлю; зміст та організація практичної підготовки передбачає одночасне опанування теоретичного матеріалу і набуття практичного досвіду, починаючи з II–III курсів бакалаврату (Ничкало, Лук'янова, Хомич, 2021, с. 23).

Внутрішні процедури забезпечення якості практичної підготовки педагогів на різних освітніх рівнях врегульовуються відповідними документами з урахуванням автономії закладу освіти. З 2019 р. Національним агентством забезпечення якості вищої освіти здійснюється акредитація програм відповідно до Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (наказ МОН України № 977 від 11.07.2019 р.). З-поміж визначених критеріїв (Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми; Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми; Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання; Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою; Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна добросовісність; Критерій 6. Людські ресурси; Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси; Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми; Критерій 9. Прозорість та публічність; Критерій 10. Навчання через дослідження) оцінювання програм за Критерієм 2 передбачає аналіз якості

практичної підготовки майбутніх фахівців, формування у них необхідних на ринку праці фахових компетентностей, предметних результатів.

Компетентнісна парадигма підготовки фахівців педагогічного фаху візуалізована й уніфікована в нормативно-правових документах. Так, у **Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020)** узагальнено основні загальні компетентності; перелік трудових функцій (професійних компетентностей за трудовою дією або групою трудових дій, що входять до них), що передбачає насамперед сформованість професійних компетентностей вчителя, підготовленого за освітньо-професійною програмою на бакалаврському рівні, передусім у процесі практичної підготовки. У **Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021)** визначено спектр трудових функцій викладачів закладів вищої освіти (асистентів, старших викладачів, доцентів, професорів), окреслено професійні компетентності, якими має володіти сучасний педагог вищої школи, представлено опис трудових функцій та здійснено опис професійних кваліфікацій викладачів. Означені професійні якості співвіднесені з професійними компетентностями майбутніх фахівців педагогічного фаху, що здобувають освіту на магістерському чи докторському освітніх рівнях, відповідно викладачі, викладачі-дослідники мають формуватися як висококваліфіковані педагоги, здатні продукувати і ретранслювати в освітній практиці інновації. Ця якість формується саме під час практичної підготовки у межах реалізації освітньо-професійних, освітньо-наукових програм.

З 2019 р. спектр професійних вимог, компетентностей, предметних результатів реалізації освітніх програм на бакалаврському, магістерському рівнях врегульовується **стандартами вищої освіти**. Відповідно до них визначено загальні і фахові компетентності вчителя, викладача, акцентується на якостях, що формується насамперед у процесі практичної підготовки; здатність організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Актуалізація підготовки аналітичних матеріалів підтверджена результатами онлайн опитування, яке проводилося упродовж 2020–2022 рр. науковцями відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

В онлайн опитування брали участь викладачі закладів вищої педагогічної освіти, методисти, керівники практик. Усього – 385 осіб, з яких 95 % респондентів безпосередню брали участь у проведенні різних видів практик на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях.

Результати опитування було візуалізовано з урахуванням сучасних викликів організації практичної підготовки майбутніх педагогів на різних освітніх рівнях.

Усі графіки і рисунки укладено авторами за результатами опитування та аналізу освітньо-професійних, освітньо-наукових програм підготовки майбутніх учителів, викладачів на різних освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти.

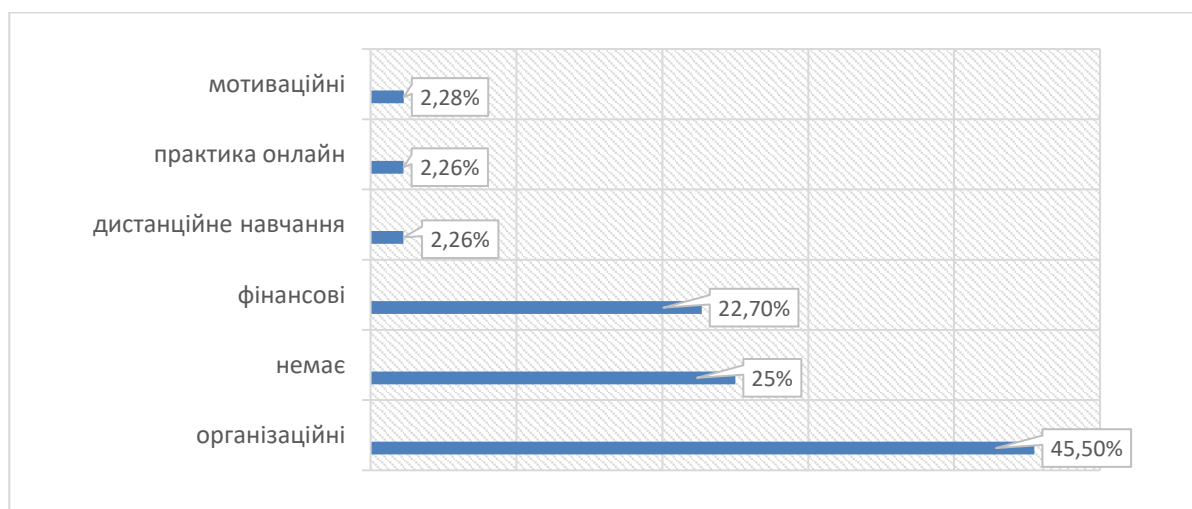

Рис. 1. Труднощі у проведенні практик у закладах вищої педагогічної освіти (%).

На запитання «Які труднощі виникають у керівників практики під час її проведення?» більшість викладачів акцентували увагу на організаційних (45%) та фінансових (22,7%) проблемах (рис. 1). Однак 25% опитаних вважає, що жодних проблем в організації практик не виникає, що суперечить відповідям на питання, представлені надалі.

Відповіді на запитання «Чи існує проблема навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики?» уможливили з'ясувати, що лише 34,10 % викладачів, керівників практик розуміють потребу оновлення навчально-методичного супроводу їх проведення, що свідчить про недостатньо їх цілісну позицію, адже в умовах змішаного і дистанційного навчання упродовж 2020–

2022 рр. назріла потреба оновлення змісту навчально-методичних рекомендацій та інших праць.

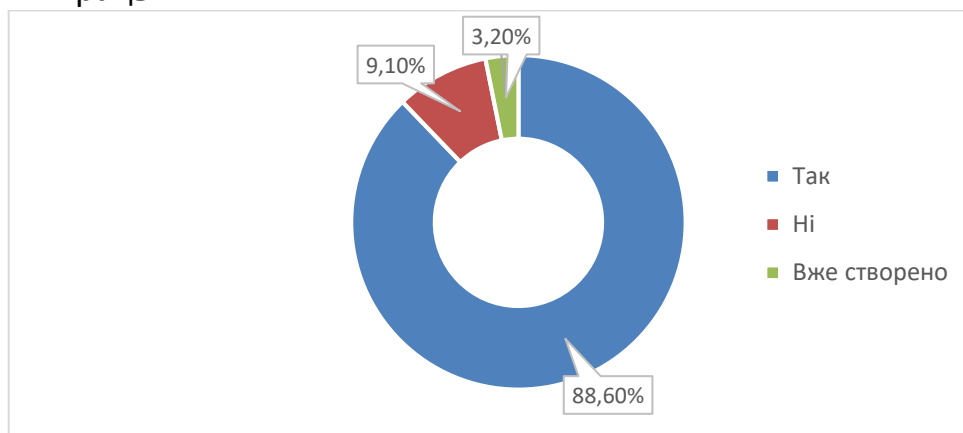

Рис. 2. Потреба створення електронних ресурсів для проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти (%).

У відповідях на питання «Чи є потреба створення електронних ресурсів для проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти?» домінує відповідь «так» (88,6 %), що вже частково суперечить відповіді на попереднє питання (адже майже 66 % не вбачають необхідності в оновленні навчально-методичного забезпечення для практичної підготовки). Водночас потребу в розробленні електронних ресурсів можна пояснити проблемами, що виникли в умовах змішаного і дистанційного навчання (рис. 2).

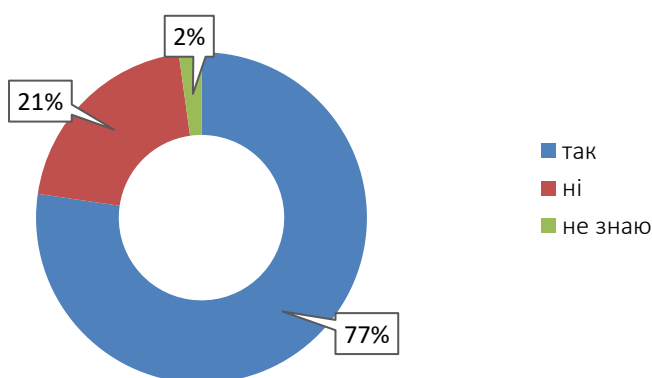

Рис. 3. Необхідність створення реальних або віртуальних фондів за результатами проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти (%).

Цікавими є відповіді на запитання «Чи є необхідність створення реальних або віртуальних фондів за результатами проведення практик студентами у закладах вищої педагогічної освіти?». Більшість (77%) викладачів усвідомлюють цінність створення відповідних фондів за результатами практик, що уможлиблює використання відповідних матеріалів під час написання кваліфікаційних робіт, створення віртуальних навчальних лабораторій тощо (рис. 3).

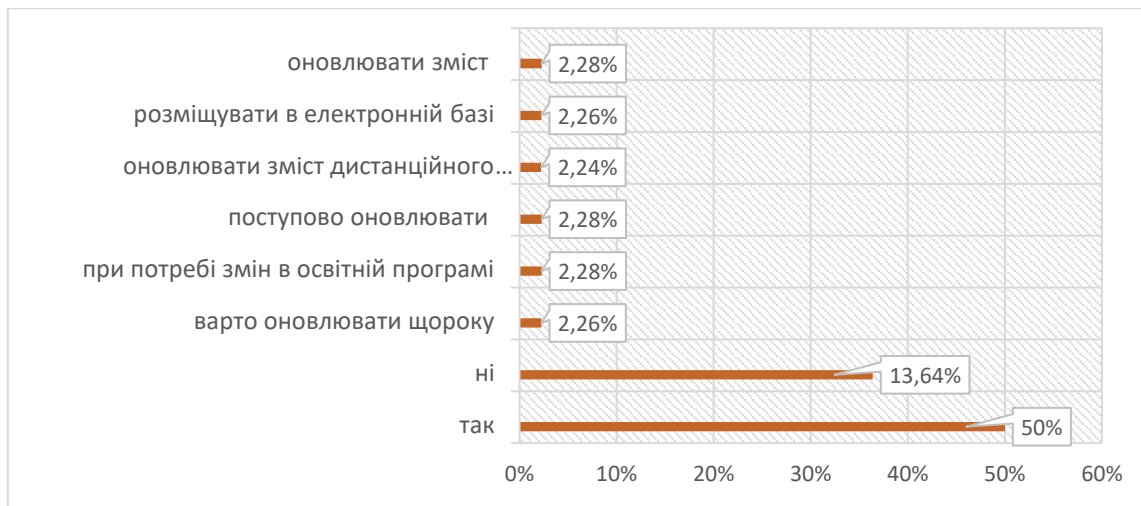

Рис. 4. Потреба оновлення змісту проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти (%).

Серед відповідей респондентів на запитання «Чи потрібно оновлювати зміст проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти?» переважали ствердні відповіді (50 %), інші їх варіанти містили трактування типу «оновлювати зміст», «додавати до віртуальних баз, бібліотек», «потрібно оновлювати періодично», «додавати елементи дистанційного навчання», «оновлювати при потребі змін в освітній програмі», «оновлювати поступово, використовуючи інтерактивні форми і методи» тощо (таких відповідей 13,56 %) (рис. 4).

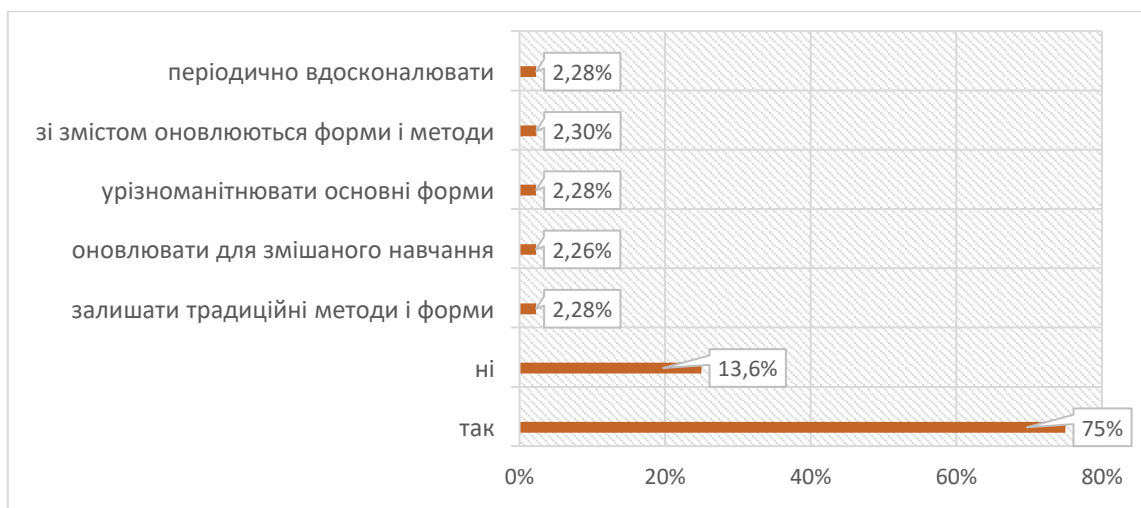

Рис. 5. Потреба оновлення форм, методів, технологій проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти (%).

Аналіз відповідей на запитання «Чи потрібно змінювати форми, методи і технології проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти?» засвідчив, що 75 % викладачів, керівників практик усвідомлюють потребу оновлення форм, методів і технологій у процесі практичної підготовки. Інші викладачі підкреслили необхідність оновлення відповідного інструментарію із коментарями типу «при оновленні потрібно враховувати специфіку онлайн навчання», «варто розширювати спектр методів практичної підготовки», «оновлення змісту

передбачає оновлення форм і методів» (усього 11,4 %, тобто в сукупності – 86,4 % опитаних) (рис. 5).

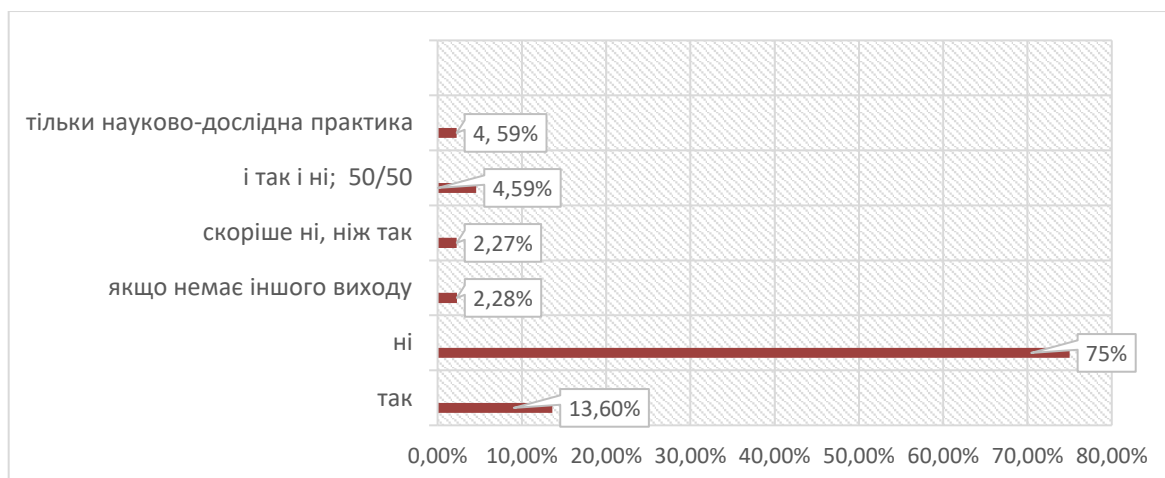

Рис. 6. Ефективність проведення практик в умовах дистанційного навчання (%).

Під час опитування було важливо з'ясувати, чи вважають викладачі, керівники практик ефективним процес практичної підготовки в умовах дистанційного навчання (рис. 6). На питання «Чи ефективним є проведення практик в умовах дистанційного навчання?» 75 % респондентів дали негативну відповідь, що підтверджує один із вагомих викликів в організації практик у закладах вищої педагогічної освіти – необхідність оновлення змісту практик, пошук оптимальних форм і методів проходження практик в умовах дистанційного і змішаного навчання, підвищення рівня цифрової компетентності викладачів, керівників практик з метою продуктивної організації практичної підготовки тощо.

Рис. 7. Потреба науково-методичного супроводу проведення різних видів практики у співпраці з науковцями (%).

На питання «Чи є потреба науково-методичного супроводу проведення різних видів практики у співпраці з науковцями?» більшість респондентів (86,4 %) відповіли ствердно, 6 % опитаних також відзначили таку потребу, наголошуючи, що доцільності партнерської взаємодії, особливо з метою проведення науково-

дослідної практики на магістерському освітньому рівні. На жаль, 4,6 % опитаних не вбачають перспектив у підвищенні конструктивності проведення практик шляхом взаємодії з науковцями (рис. 7).

Згідно з опитуванням усі викладачі, керівники практик переконані, що доцільно вивчати досвід українських і зарубіжних університетів, інших закладів освіти з метою удосконалення змісту, форм і методів проведення практик в сучасних умовах.

Узагальнення результатів опитування уможливило формулювання певних висновків.

1. Наразі констатуємо усталеність проведення практики: уніфіковано зміст проведення практик відповідно до програм; налагоджено партнерство із закладами загальної середньої освіти; використовуються розроблені методичні рекомендації до їх проведення упродовж тривалого періоду; звіти за результатами проходження практик заслуховуються під час конференцій, круглих столів, засідань методичних об'єднань (підтвердили 73 % опитаних).

2. У закладах вищої освіти різних регіонів відповідно до освітніх програм підготовки найбільшу кількість кредитів відведено на виробничу (педагогічну) практику, що проводиться у закладах загальної середньої освіти, – на бакалаврському рівні (6-12 кредитів) та на асистентську практику (6-15 кредитів) на магістерському рівні.

3. Виявлено нагальну потребу впровадження інновацій у практичну підготовку майбутніх учителів (зазначили 81 % респондентів). Це зумовлено специфікою акредитації освітніх програм підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях, карантинними умовами проведення практик, що передбачає дистанційну чи змішану форми їх організації.

4. Більшість керівників практик, викладачів зауважили, що, незважаючи на достатньо високий рівень розробленості навчально-методичного забезпечення організації різних видів практики (81 %), є потреба його оновлення з урахуванням сучасних викликів, зумовлених переважно дистанційним форматом її проходження, створення електронного супроводу, особистих кабінетів на сайтах університетів.

5. Навчальними планами підготовки майбутніх педагогів передбачено достатню кількість кредитів на проведення практик, водночас реципієнти відзначили, що найчастіше проходження певних етапів практики характеризується певною імітаційністю, непродуктивністю, неефективністю. Саме тому важливо оновлювати зміст проведення практик у закладах вищої педагогічної освіти (67 % опитаних) та форм, методів і технологій їх організації, використовувати цифрові ресурси, платформи, мережі (87 %).

6. Викладачі, керівники практик констатують, що в умовах дистанційного навчання проведення практик є неефективним, неорганізованим і потребує значних витрат часу, ресурсів, засобів (89 %). Саме тому є потреба залучення до

організації і проведення практик науковців, роботодавців, інших стейкхолдерів, які можуть провести майстер-класи, практикуми, тренінги, інші інтерактивні форми практико орієнтованого навчання, спрямованого на формування необхідних професійних компетентностей майбутніх педагогів.

7. Учасники опитування висловили переконання, що дистанційний формат проходження практики не може повністю забезпечити живого людського спілкування, міжособистісної комунікації. Тому незмінну увагу до питань педагогічної взаємодії повертає особистісна зорієнтованість освітнього процесу як чинник якісної практичної підготовки майбутніх педагогів. Вирішення цієї проблеми вбачається ефективним з урахуванням індивідуальних особливостей кожного на основі принципів природовідповідності та самореалізації, добір форм і методів, спрямованих на діалогічні стратегії міжособистісного спілкування учасників освітнього процесу, оволодіння мобільною системою методичних знань та фахових умінь, на розвиток неповторних індивідуальних якостей педагога, професійне самовдосконалення та самоорганізацію в контекстному полі наскрізного розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів.

Загальні результати опитування засвідчили, що викладачі усвідомлюють необхідність здійснення якісних змін у проведенні практик, з-поміж яких: створення якісного науково-методичного забезпечення проведення практик; налагодження стійного взаємозв'язку з освітніми закладами; розроблення віртуальних ресурсів з організації практики; використання результатів практик у дослідницькій роботі, у створенні бази даних; структурування змісту практик на міждисциплінарній основі; налагодження ефективного партнерства між керівництвом закладів вищої педагогічної чи фахової передвищої освіти, закладами освіти та іншими стейкхолдерами; доцільність взаємодії з науковими установами в удосконаленні процесу проведення практик на різних рівнях; потреба гідної оплати за керівництво практикою та ін.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ПРАКТИК У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА РІЗНИХ ОСВІТНІХ РІВНЯХ

Освітньо-професійними, освітньо-науковими програмами підготовки майбутніх педагогів різного фаху у закладах вищої педагогічної освіти передбачено проведення різних видів практики, обсяг і змістове наповнення яких залежать від рівня підготовки і спеціальності.

У 2020 – 2022 рр. співробітниками відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України здійснено аналіз освітньо-професійних, освітньо-наукових програм, навчальних планів, програм різних видів практик на бакалаврському, магістерському та докторському рівнях у 13 закладах вищої педагогічної освіти України.

Зміст усіх програм було проаналізовано за відповідними критеріями:

- 1) мета практичної підготовки;
- 2) зміст проведення практик;
- 3) методичні засади;
- 4) особливості організації практик.

Вивчення освітньо-професійних, освітньо-наукових програм підготовки майбутніх учителів на різних освітніх рівнях означених ЗВО дало можливість виокремити види практик та їх тривалість (табл. 1)

Таблиця 1

Види практик у професійній підготовці майбутніх педагогів на різних освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти

Освітній рівень	Види практики	Кількість кредитів / Середнє значення
Бакалаврський рівень	Педагогічна (пропедевтична, психолого-педагогічна)	6-9 / 7,5
	Виробнича педагогічна	9-15 / 12
	Виховна	4-6 / 5
	Навчальна (в середньому 5 видів навчальних практик, зміст яких залежать від спеціальності: етнографічна, краєзнавчо-географічна, археологічна, фольклорна, з методики навчання мови, історії, математики тощо)	2-6 x 5 / 20 (середнє значення орієнтовно на 5 видів практик)
Разом (середнє значення)		44,5
Магістерський рівень	Виробнича практика зі спеціальності у ЗЗСО, позашкільних, спеціалізованих закладах освіти	6-9/ 7,5
	Асистентська або виробнича практика у вищій школі	9-12/ 10,5
	Науково-дослідна	6-9 /7,5
Разом (середнє значення)		25,5

Докторський рівень	Асистентська (виробнича асистентська)	4-12/ 8
	Асистентська педагогічна	3-6 /4,5
	Викладацька	3-8 /5,5
	Науково-викладацька (викладацько-дослідницька)	6-10 /8
Разом (середнє значення)		26

На бакалаврському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти освітньо-професійними програмами передбачено проведення 3 основних видів практики (педагогічна, виробнича, виховна). Залежно від спеціальності також проводяться навчальні практики з урахуванням специфіки педагогічного фаху (їх різноманітність, особливості визначаються на основі автономії закладу, спрямованості на формування необхідних предметних результатів навчання, компетентностей). На магістерському освітньому рівні найчастіше проводять асистентську або виробничу практику у закладах вищої освіти, виробничу практику у ЗЗСО, позашкільних, спеціалізованих закладах освіти, науково-дослідну практику, що відповідає специфіці підготовки викладачів, що мають бути готовими успішної викладацької і дослідницької діяльності у вищій школі. На докторському освітньому рівні найчастіше організовується асистентська виробнича і асистентська педагогічна практики, спостерігається часто проведення науково-викладацької практики на базі закладу вищої педагогічної освіти, де реалізується освітньо-наукова програма.

Співвідношення частки кредитів практичної і теоретичної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти на різних освітніх рівнях відображена на рис. 8.

Бакалаврський рівень **Магістерський рівень** **Рівень доктора філософії**

Рис. 8. Практична складова професійної підготовки на різних освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти (%)

Зіставлення співвідношення теоретичної і практичної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти засвідчило тенденцію до збільшення або стабільності кредитів на практику, що становить орієнтовно на бакалаврському освітньому рівні 44%, на магістерському освітньому рівні – 25%, на докторському освітньому рівні – 26%.

Результати поглибленого аналізу видів практик та організаційних й методичних засад практичної підготовки майбутніх педагогів на кожного освітньому рівні.

БАКАЛАВРСЬКИЙ ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ

Вивчення освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні уможливило якісний аналіз видів практик (табл. 1):

Таблиця 1

Основні види практик у професійній підготовці майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти

Види практики	Кількість кредитів	Семестр	Спеціальності	Зміст
Педагогічна (пропедевтична, психолого-педагогічна)	6-9	IV-VI	014 Середня освіта (за спеціальностями)	Ознайомлення з досвідом учителів за фахом у закладах загальної середньої освіти; відвідування уроків з дисциплін за фахом, їх аналіз, ознайомлення з методикою їх проведення; взаємовідвідування; аналіз психолого-педагогічних особливостей учнів різних вікових категорій тощо.
Виробнича педагогічна	9-15	VII-VIII	014 Середня освіта (за спеціальностями)	Підготовка і проведення уроків з дисциплін за фахом для учнів основної школи; опанування методикою проведення уроків з дисциплін за фахом; добір джерел, літератури, інших ресурсів для ефективного проведення занять; організація виховних заходів; опанування основами інклюзивної освіти; педагогічної майстерності, психології особистості тощо.
Виховна	4-6	III-IV	014 Середня освіта (за спеціальностями)	Опанування методики виховної роботи; аналіз специфіки позанавчальної роботи; організація і проведення виховних заходів (календарно-обрядових свят, заходів національно-патріотичного спрямування, змагань, конкурсів тощо); опанування функцій класного керівника тощо.
Навчальна (види практик залежать від спеціальності: етнографічна, краєзнавчо-географічна, археологічна, фольклорна, з методики навчання мови, історії, математики тощо)	2-6	II-VIII	014 Середня освіта (за спеціальностями)	Добір емпіричного матеріалу з урахуванням специфіки практики для педагогічної діяльності і дослідницької роботи; визначення методичних прийомів для реалізації компетентісно орієнтованого підходу в основній школі на основі цінних освітніх практик; окреслення можливостей використання у педагогічній діяльності досвіду, здобутого під час практики, для самовдосконалення, професійного зростання тощо.

Результати вивчення та аналізу організаційних і методичних засад практичної підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні у ЗВО можна систематизувати за визначеними критеріями:

1. Мета практичної підготовки – формування фахових компетентностей: педагогічної, психологічної, соціокультурної, комунікативної, методичної, а також педагогічної майстерності; практичних умінь і навичок, творчого ставлення до діяльності.

2. Зміст проведення практик (виробничої, педагогічної, психолого-педагогічної, методичної та ін.) включає ознайомлення студентів зі специфікою майбутнього фаху, систематизацію набутих теоретичних знань, здобутих при вивченні психолого-педагогічних і фахових дисциплін, спрямований на формування готовності студентів до організації і здійснення освітньої роботи в учнівському колективі.

3. Методичні засади організації практик включають спектр форм і методів організації практичної підготовки, що спрямовані на розвиток стійкого інтересу до майбутньої професії; розвиток у студентів здатності до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності, креативності, любові до дітей; поглиблення, систематизація і збагачення професійних знань студентів; розвиток у них здатності розв'язувати різні освітні та науково-методичні завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей школярів; розвиток здатності до вивчення і узагальнення позитивного педагогічного досвіду вчителя; ознайомлення з психологічними умовами організації та здійснення освітньої діяльності в закладах загальної освіти, що сприяє успішній адаптації студентів до майбутньої професійної діяльності; активізація, закріплення та систематизація знань студентів з психолого-педагогічних навчальних дисциплін; набуття ними навичок аналізу результатів своєї праці, потреби у самоосвіті; вдосконалення навичок грамотного оформлення документації.

4. Особливостями організації практик на цьому освітньому рівні є вивчення і реалізація пізнавальної діяльності (ознайомлення з особливостями класу; аналіз навчальних програм, методик і технік проведення уроків; аналіз рівня знань, умінь і навичок учнів (класний журнал, учнівські зошити, контрольні роботи та ін.); відвідування й аналіз уроків учителів; підготовка дидактичних матеріалів; вивчення специфіки методичної роботи (аналіз роботи педагогічної ради, методичного об'єднання вчителів, класних керівників і вихователів; вивчення педагогічного досвіду; ознайомлення з наявними в кабінетах наочними посібниками, обладнанням, ІКТ, програмним забезпеченням, участь у покращенні матеріальної бази кабінетів (підготовка необхідних наочних посібників, розроблення дидактичних матеріалів, слайдів тощо); відвідування і спостереження уроків з обраного предмета в різних класах, бесіди з вчителями, заступниками директора, класним керівником; опанування вимог до ведення шкільної документації; аналіз мотивів навчальної діяльності учнів (за допомогою психологічних тестів), проведення спостережень за учнями та підготовка психолого-педагогічної

характеристики учня, проведення спостережень за класом та підготовка психолого-педагогічної характеристики класу тощо.

Обсяги (у кредитах) практичної підготовки майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні за спеціальностями в окремих ЗВО представлено на рис. 9, 10, 11, 12:

Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	<ul style="list-style-type: none">•пропедевтична - 9;•педагогічна - 5
Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка	<ul style="list-style-type: none">•навчальна - 4;•виробнича - 13
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	<ul style="list-style-type: none">•навчальна - 12;•виробнича - 12
Бердянський державний педагогічний університет	<ul style="list-style-type: none">•виробнича - 18•навчальна - 6
Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського	<ul style="list-style-type: none">•педагогічна - 10; пропедевтична - 2;•діалектологічна - 1; фольклорна - 1
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Б.Хмельницького	<ul style="list-style-type: none">•виробнича - 13,5•навчальна педагогічна - 20,5

Рис. 9. 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Аналіз основних видів практик за спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) на бакалаврському освітньому рівні в закладах вищої педагогічної освіти дозволив з'ясувати, що більшість ЗВО демонструють усталеність проведення практик: навчальної (інші варіанти – пропедевтична, педагогічна тощо) – від 4 до 12 кредитів, виробничої – 12-18 кредитів. У деяких університетах практика становить значний обсяг підготовки, зокрема у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького на виробничу і навчальну педагогічну практику припадає в сукупності 34 кредити.

Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	<ul style="list-style-type: none"> • пропедевтична - 6; педагогічна - 7,5; • організаційно-виховна - 6
Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна пропедевтична з психології - 1,5; • навчальна пропедевтична з педагогіки - 1,5; • виробнича педагогічна - 11,5
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна педагогічна - 6; • виробнича - 12; • навчальна (предметна) - 6
Бердянський державний педагогічний університет	<ul style="list-style-type: none"> • виробнича - 21; • навчальна - 3
Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського	<ul style="list-style-type: none"> • обчислювальна - 2; • практика в середніх закладах освіти - 5; • науково-дослідна - 2
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	<ul style="list-style-type: none"> • педагогіка з навчальною практикою - 8; • виробнича - 9; • виробнича в дитячих закладах оздоровлення - 3

Рис. 10. 014.04 Середня освіта (Математика)

Вивчення змісту й організаційних засад практичної підготовки майбутніх учителів за спеціальністю 014.04 Середня освіта (Математика) у закладах вищої педагогічної освіти уможливило зробити висновок: більшість закладів організовує навчальну (3-6 кредитів) і виробничу (9-21 кредитів) практики, в окремих закладах є унікальний досвід реалізації практик, спрямованих на формування методичної, психологічної компетентностей (наприклад, у Чернігівському державному педагогічному університеті імені Тараса Шевченка проводиться навчальна пропедевтична практика з психології, навчальна пропедевтична практика з педагогіки; у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького викладається педагогіка паралельно з проходженням практики у ЗЗСО).

Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	<ul style="list-style-type: none"> • педагогічна - 18,5; • пропедевтична педагогічна - 7,5; • навчальна - 1,5
Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна - 24; • педагогічна - 12
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна - 6; • виробнича - 15
Вінницький державний педагогічний університет імені М.Коцюбинського	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна - 8; • виробнича - 20
Дрогобицький державний педагогічний університет імені І.Франка	<ul style="list-style-type: none"> • виробнича педагогічна - 9
Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна педагогічна - 22,5; • виробнича педагогічна - 13,5
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна (педагогічна) - 3; • виробнича (педагогічна) - 6

Рис. 11. 013. Початкова освіта

Аналіз основних видів практик у підготовці майбутніх учителів на бакалаврському освітньому рівні за спеціальністю 013. Початкова освіта у закладах вищої педагогічної освіти слугував підставою для таких висновків: у більшості закладів проводиться навчальна і виробнича практики, водночас спостерігаються значні розбіжності у визначенні кредитів на їх проходження: від 3-6 кредитів у Мелітопольському державному педагогічному університеті до 13-22,5 кредитів у Житомирському державному педагогічному університеті імені Івана Франка і 24 кредитів у Чернігівському державному педагогічному університеті імені Тараса Шевченка.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди	<ul style="list-style-type: none"> • виробнича - 7,5; • безперервна пропедевтична - 6; • педагогічна - 1,5
Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка	<ul style="list-style-type: none"> • ознайомлювальна - 3; • педагогічна (пропедевтична) - 6; • педагогічна (виховна) в позашкільних навчальних закладах - 6; • педагогічна - 9
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	<ul style="list-style-type: none"> • педагогічна (пропедевтична) - 3; • педагогічна - 3; • педагогічна (виробнича) - 6; • фольклорна - 3
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна - 8; • виробнича - 6
Дрогобицький державний педагогічний університет імені І.Франка	<ul style="list-style-type: none"> • фольклорна практика (навчальна) - 3; • педагогічна (виробнича) - 9
Криворізький державний педагогічний університет	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна психолого-педагогічна - 2; • педагогічна у дитячому оздоровчому таборі - 3; • педагогічна у школі - 6; • переддипломна - 1
Житомирський державний педагогічний університет імені І.Франка	<ul style="list-style-type: none"> • навчальна - 13,5; • виробнича педагогічна - 16,5
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	<ul style="list-style-type: none"> • педагогіка з навчальною практикою - 8; • виробнича - 9; • виробнича (в дитячих закладах оздоровлення) - 3

Рис. 12. 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Вивчення досвіду практичної підготовки майбутніх учителів за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) у закладах вищої педагогічної освіти уможливило з'ясувати, що переважно проводяться такі види практик, як: педагогічна (1,5-6 кредитів), навчальна (3-6 кредитів), виробнича (6-16,5 кредитів). У деяких ЗВО проводяться специфічні види практик, що врегульовується автономією закладу вищої освіти: у Криворізькому державному педагогічному університеті – навчальна психолого-педагогічна, педагогічна у дитячому оздоровчому таборі, у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка – фольклорна практика, у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького викладається педагогіка паралельно з проходженням практики у ЗЗСО).

МАГІСТЕРСЬКИЙ ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ

Освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів на магістерському рівні у закладах вищої педагогічної освіти передбачено проведення таких видів практик (табл. 2):

Таблиця 2

Основні види практик у професійній підготовці майбутніх викладачів на магістерському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти

Види практики	Кількість кредитів	Семестр	Спеціальність	Зміст
Виробнича практика зі спеціальності у ЗЗСО, позашкільних, спеціалізованих закладах освіти	6-9	I -II	014 Середня освіта (за спеціальностями). Магістратура	Підготовка і проведення уроків за спеціальністю (написання плану-конспекту, визначення методів навчання, практикумів, ілюстративних матеріалів тощо); інноваційні форми, методи і технології навчання; форми спілкування у розв'язанні педагогічних завдань; теорія та методика виховної роботи, використання фахових методик; проведення виховних заходів тощо.
Асистентська або виробнича практика у вищій школі	9-12	II - III	014 Середня освіта (за спеціальностями). Магістратура	Специфіка проведення лекційних і практичних (семінарських) занять; використання сучасних освітніх та ІК-технологій; опанування функціями куратора студентської групи); володіння діагностичним інструментарієм, методами експериментальних досліджень, підготовка магістерської роботи тощо.
Науково-дослідна	6-9	II-III	014 Середня освіта (за спеціальностями). Магістратура	Аналіз роботи викладачів кафедри, їхньої педагогічної майстерності; технології підготовки і проведення лекційних і практичних занять; вивчення структури, змісту і прийомів використання чинних підручників і навчальних посібників; спостереження над специфікою роботи магістрантів на заняттях; підготовка позааудиторних заходів у групі чи на факультеті; відвідування й аналіз різних заходів, проведених магістрантами-практикантами; вивчення наукової та навчально-методичної літератури; виконання індивідуальних дослідницьких завдань; збирання фактичного матеріалу для підготовки магістерської роботи тощо.

Результати аналізу організаційних і методичних засад практичної підготовки майбутніх викладачів на магістерському освітньому рівні у ЗВО за визначеними критеріями:

1. Мета практичної підготовки – формування компетентностей, пов'язаних з необхідністю використання результатів наукової діяльності, дослідницької роботи у викладацькій діяльності, що передбачає сформованість методологічної культури, інноваційного мислення.

2. Спрямування змісту проведення практик на формування потреби майбутніх магістрів у саморозвитку і самонавчання, здобуття навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності викладачів вищої школи; накопичення практичного педагогічного і дослідницького досвіду, розвиток педагогічної майстерності майбутніх фахівців.

3. Методичні засади організації практик ґрунтуються на різних формах, методах та видах організації педагогічної діяльності, зокрема це лекційні, практичні, лабораторні та індивідуальні заняття, майстер-класи, педагогічні майстерні, тренінги, спецпрактикуми, воркшопи, під час яких майбутні викладачі опановують сучасні методи, форми і технології організації освітнього процесу з дисциплін фахового спрямування, закріплюють теоретичний матеріал, удосконалюють навички спілкування зі студентською аудиторією, отримують можливість проведення експериментального дослідження відповідно до теми магістерської роботи; опрацьовують прикладні алгоритми вирішення конкретних професійних завдань.

4. Особливості організації практик на магістерському освітньому рівні полягають в тому, що відбувається адаптація магістрантів до педагогічної діяльності у вищій школі; формування у магістрантів здатності до педагогічної діяльності, оволодіння різноманітними методами і формами її здійснення, набуття досвіду викладацької роботи, опрацювання прикладних алгоритмів вирішення конкретних завдань, що виникають у педагогічній діяльності; підготовка до успішної професійної діяльності та проведення дослідницької роботи; спрямованість на вирішення складних завдань інноваційного та дослідницького характеру у фаховій галузі освіти; поглиблення, закріплення та вдосконалення набутих знань, умінь і навичок, оволодіння професійним досвідом, компетенціями та формування готовності магістрантів до самостійної викладацької діяльності за фахом; ознайомлення з новітніми досягненнями педагогіки й методики викладання фахових дисциплін в закладах вищої освіти, формування в них навичок науково-пошукової діяльності, умінь розроблення та застосування у педагогічній діяльності ефективних засобів, методів, форм та технологій організації педагогічних дій майбутніх викладачів. Магістерська практика має науково-дослідне спрямування й синтезує теоретично-наукові дослідження та пошуки практичних механізмів впливу щодо вдосконалення власної педагогічної дії.

ДОКТОРСЬКИЙ ОСВІТНІЙ РІВЕНЬ

Види практик, передбачені освітньо-науковими програмами підготовки докторів філософії зі спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки**, відображено у табл. 3.

Таблиця 3

Основні види практик у професійній підготовці майбутніх викладачів-дослідників на докторському рівні у закладах вищої педагогічної освіти

Види практики	Кількість кредитів	Семестр	Спеціальності	Зміст
Асистентська (виробнича асистентська)	4-12	III-IV	011 Освітні / педагогічні науки	Поділ практики на етапи – пропедевтичний і активний; самостійне проведення лекцій та семінарських (практичних) занять; проведення консультацій; участь у науково-методичній роботі базової кафедри; підготовка текстів лекцій, семінарських (практичних) занять тощо.
Асистентська педагогічна	3-6	IV-VI	011 Освітні / педагогічні науки	Підготовка до проведення навчальних занять, самоаналіз готовності до лекційних і практичних занять, ознайомлення з інноваційними технологіями викладання, добір методів викладання відповідної дисципліни; аналіз і самоаналіз проведених занять.
Викладацька	3-8	III-IV	011 Освітні / педагогічні науки	Ознайомлення з нормативно-правовою документацією у реальному і електронному форматах; підготовка до лекційних і практичних (семінарських) занять з фахових дисциплін з урахуванням дослідницьких інтересів аспіранта; добір інноваційних форм і методів навчання; підготовка матеріалів для презентацій; вивчення досвіду викладачів закладу освіти тощо.
Науково-викладацька (викладацько-дослідницька)	6-10	III-IV	011 Освітні / педагогічні науки	Опрацювання нормативно-правових документів; ознайомлення з навчальними планами, освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами, вимогами до написання здобувачами освіти курсових робіт; розроблення лекцій, дидактичних матеріалів, презентацій; підготовка матеріалів до практичних (семінарських) занять; розроблення теми до спецкурсу; виступи на наукових засіданнях і науково-практичних конференціях, круглих столах тощо.

Практична підготовка докторів філософії спрямована на формування готовності ефективно застосовувати інноваційні методики і технології, положення психологічних і педагогічних концепцій, теорій у викладацькій діяльності, а також бути наставником молодших колег у вдосконаленні викладацької діяльності; готовності до професійного самоосвіти, самозростання, самореалізації у процесі викладацької роботи; до використання прийомів педагогічної майстерності, вербальної та невербальної комунікації; формування вміння вибудовувати педагогічну взаємодію на засадах співробітництва; володіння техніками налаштування на педагогічну діяльність, керування психічним самопочуттям, активного слухання; оволодіння прийомами і методами цілеспрямованого професійного вдосконалення.

Організаційні і методичні засади практичної підготовки майбутніх викладачів-дослідників на докторському освітньому рівні у ЗВО обґрунтовувалися за визначеними критеріями:

1. Мета практичної підготовки – формування фахових компетентностей викладача-дослідника, здатного до генерування і творчого впровадження інновацій в освітній практиці.

2. Зміст проведення практик спрямований на розвиток педагогічної комунікації, педагогічної майстерності на засадах інновацій в освітньому процесі, використання власних якісно нових ідей дослідницької роботи у викладацькій діяльності в умовах вищої школи.

3. Положення, покладені в основу методичних засад організації практики на докторському освітньому рівні, спрямовані формування здатності до професійного самоосвіти, самозростання, самореалізації у процесі викладацької роботи; готовності до використання конструктивних ідей українського і зарубіжного досвіду у власній професійній діяльності; вміння вибудовувати педагогічну взаємодію на засадах партнерства; оволодіння технікою налаштування на педагогічну діяльність; формування здатності до активного слухання; оволодіння прийомами та методами цілеспрямованого професійного вдосконалення, інноваційними формами, методами і технологіями навчання; розроблення і впровадження експериментальних методи, технологій.

4. Особливостями організації практик на докторському освітньому рівні визначено: принципи проведення практики (неперервність, науковість, врахування індивідуальних потреб, проектування індивідуальної освітньої траєкторії, наставництво, комплексність, інтегративність змісту, зв'язок науки й освітньої практики, інноваційність, науковість, гуманістична спрямованість тощо); вимоги до проведення викладацької практики розробляються випусковими відділами, профільними кафедрами, що надають зразки супровідних документів до проведення практики: угода з закладом вищої освіти, що є партнером у реалізації практичної підготовки майбутніх викладачів-дослідників, індивідуальних програм проходження практики, щоденника практики, звіту про її проходження, а також

методичні рекомендації для її успішної організації і звітності; формами проведення практики є стаціонарна, заочна, змішана, дистанційна; з-поміж узагальнених видів діяльності під час проходження практики виокремлено такі: ознайомлення з навчальною-методичною документацією (освітніми і робочими програмами з дисциплін кафедри, методами організації контролю, методами навчання тощо); відвідування лекційних, семінарських та практичних занять викладачів кафедри; розроблення планів проведення і самостійне проведення лекційних, практичних, семінарських занять, тематика яких відповідає науковій проблемі, що розроблюється у дисертаційному дослідженні; організація наукових, науково-методичних заходів; розроблення матеріалів для здійснення експериментальної роботи з метою впровадження результатів дисертаційного дослідження; ознайомлення з бібліотечними фондами; підготовка виступу з проблеми дослідження.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У 2020 – 2022 рр. співробітниками відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України проаналізовано освітні компоненти психолого-педагогічного спрямування та різновиди практик за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів у закладах вищої освіти у динаміці – за 2016-2022 рр.

Вивчення програм відбувалося за такими спеціальностями: 014.01. Середня освіта. Українська мова і література; 014.03. Середня освіта. Історія; 014.04 Середня освіта. Математика; 014.05 Середня освіта. Біологія та здоров'я людини; 014.06 Середня освіта. Хімія; 014.07 Середня освіта. Географія; 014.13 Середня освіта. Музичне мистецтво (таблиці 1, 2, 3 – додаток 1).

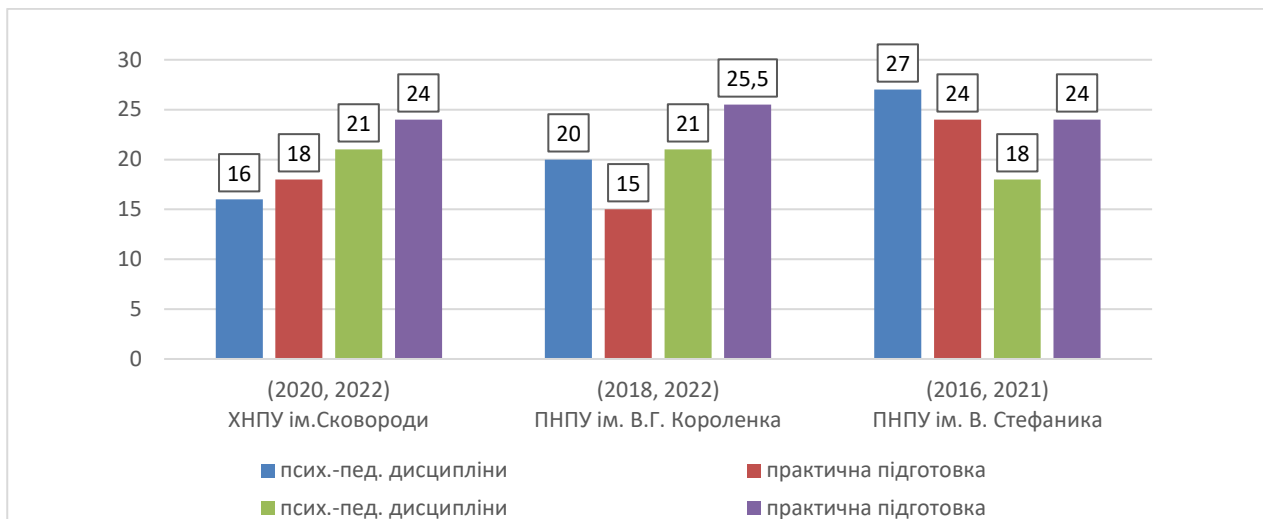

Рис. 14. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів зі спеціальності 014.01 Середня освіта. Українська мова і література (2016-2022 рр.)

У підготовці бакалаврів за спеціальністю **014.01 Середня освіта. Українська мова і література** спостерігаються такі особливості. У ХНПУ ім. Г.С. Сковороди загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у 2020 р. становить 20; у 2022 р. – 18; педагогічної практики у 2020 р. – 18; у 2022 р. – 24. Кількість кредитів психолого-педагогічних дисциплін змінено за рахунок зменшення у 2022 р. курсу «Педагогіка» з 12 кредитів (2020 р.) до 6 кредитів; введення у 2022 р. дисципліни «Провайдинг освітніх технологій» (8 кредитів). Кількість кредитів на практичну підготовку зросла у зв'язку з введенням безперервної пропедевтичної педагогічної практики з 1,5 кредитів (2020 р.) до 3 кредитів (2022 р.); педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти спеціалізованої середньої освіти з 5 кредитів (2020 р.) до 7 кредитів (2022 р.); навчальної (діалектологічної) практики з 3 (2020 р.) до 6 кредитів (2022 р.).

У ПНПУ ім. В.Г.Короленка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2018 р. – 20; у 2022 р. – 21; практичної підготовки у 2018 р. – 15, 2022 р. – 15. Кількісні та якісні зміни у вивченні психолого-педагогічних дисциплін суттєво не простежуються; у практичній підготовці відбулись зміни у зв'язку з введенням у 2022 р. пропедевтичної навчальної практики обсягом 4,5 кредитів та збільшення кількості кредитів на виробничу педагогічну практику з 9 (2018 р.) до 15 кредитів (2022 р.).

У ПНПУ ім. В. Стефаника загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у 2016 р. становив 27, у 2021 р. – 18; практичної підготовки у 2016 р. та 2021 р. – 24 кредити. Кількісні та якісні зміни у змісті психолого-педагогічних дисциплін відбулися у зв'язку з виключенням у 2021 р. дисципліни «Сучасні освітні технології» (9 кредитів).

Рис. 15. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів зі спеціальності 014.03 Середня освіта. Історія (2016-2022 рр.)

В освітньо-професійних програмах підготовки бакалаврів за спеціальністю **014.03 Середня освіта. Історія** відбувалися такі зміни. Так, у ХНПУ ім. Г.С. Сковороди загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у 2019 р. – 26; у 2022 р. – 16; педагогічної практики у 2019 р. – 24; у 2022 р. – 19,5. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з збільшенням кількості кредитів з «Педагогіки» з 6 (2019 р.) до 12 (2022 р.); вилучення дисципліни «Провайдинг освітніх технологій» (8 кредитів у 2022 р.). У практичній підготовці зміни відбулися у зв'язку з збільшенням кількості кредитів на безперервну пропедевтичну педагогічну практику у закладах середньої освіти з 1,5 (2019 р.) до 3 (2022 р.), а також зменшенням кількості кредитів на педагогічну практику у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти з 13,5 (2019 р.) до 7,5 кредитів (2022 р.).

У ПНПУ ім. В.Г. Короленка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2018 р. – 20, у 2021 р. – 21; педагогічної практики у 2018 р. – 15, у 2021 р. – 24. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з зменшенням кількості кредитів «Педагогіка» з 8 (2018 р.) до 6 (2021 р.); включення до освітньої програми у 2021 р. дисципліни «Методика виховної роботи» (3 кредити). Кількісні і якісні зміни у практичній підготовці відбулися за рахунок зменшення кредитів з навчальної етнографічної практики з 3 (2018 р.) до 1,5 (2021 р.); введено у 2021 р. навчальну пропедевтичну практику з методики навчання історії (3 кредити) та виробничу педагогічну практику (літня) (4,5 кредитів).

У ПНПУ ім. В. Стефаніка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у 2016 р. становить 24, у 2019 р. – 24; на педагогічну практику у 2016 р. – 21, у 2019 – 21. Кількість кредитів на психолого-педагогічні дисципліни та практичну підготовку залишилася без змін.

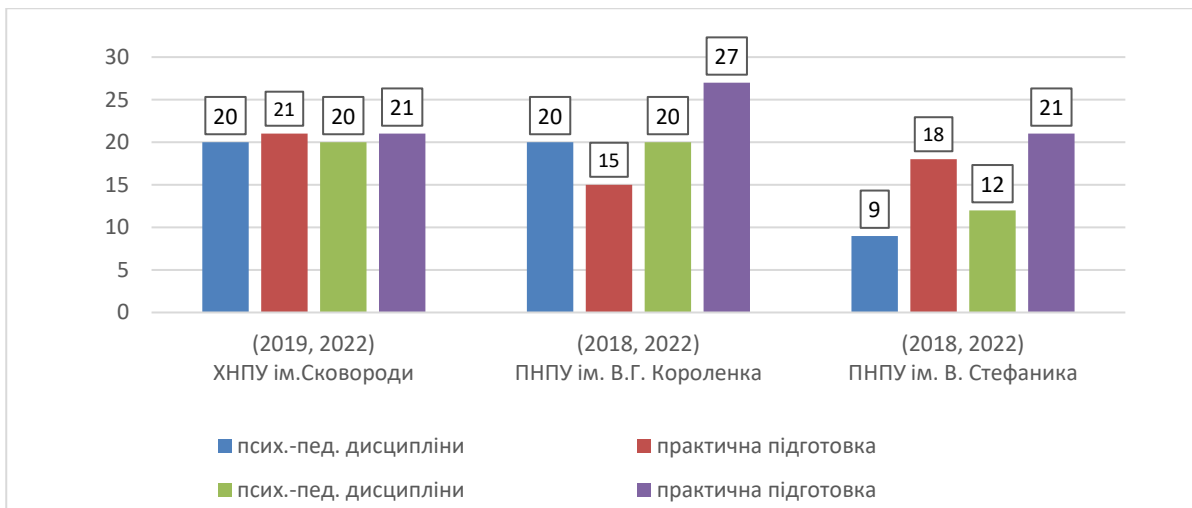

Рис. 16. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів зі спеціальності 014.04 Середня освіта. Математика (2018-2022 рр.)

У процесі підготовки бакалаврів за спеціальністю **014.04 Середня освіта. Математика** простежуються такі зміни. Так, у ХНПУ ім. Г.С. Сковороди загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2019 р. – 20; у 2022 р. – 20; проходження педагогічної практики у 2019 р. – 21; у 2022 р. – 21.

У ПНПУ ім. В.Г. Короленка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2018 р. – 20, у 2022 р. – 20; на проходження педагогічної практики у 2018 р. – 15, у 2022 – 27. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з зменшенням кількості кредитів з дисципліни «Педагогіка» з 8 (2018 р.) до 5 (2022 р.); включення до освітньо-професійної програми у 2022 р. дисципліни «Методика виховної роботи» (3 кредити). Кількісні і якісні зміни у практичній підготовці відбулися у зв'язку з збільшенням кількості кредитів з навчальної обчислювальної практики з 1,5 (2018 р.) до 3 (2022 р.), виробничої практики з 9 (2018 р.) до 12 (2022 р.); введено у 2022 р. навчальну психолого-педагогічну практику (3 кредити), навчальну освітньо-виховну практику (1,5 кредити), навчальну практику з фахових методик (3 кредити).

У ПНУ ім. В. Стефаника загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2018 р. – 9, у 2022 р. – 12; на проходження педагогічної практики у 2018 р. – 18, у 2022 р. – 21. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінилася у зв'язку з включенням у 2022 р. дисципліни «Загальна психологія» (3 кредити). У практичній підготовці зміни відбулися у зв'язку з введенням у 2022 р. навчальної (ознайомлювальної) практики (3 кредити).

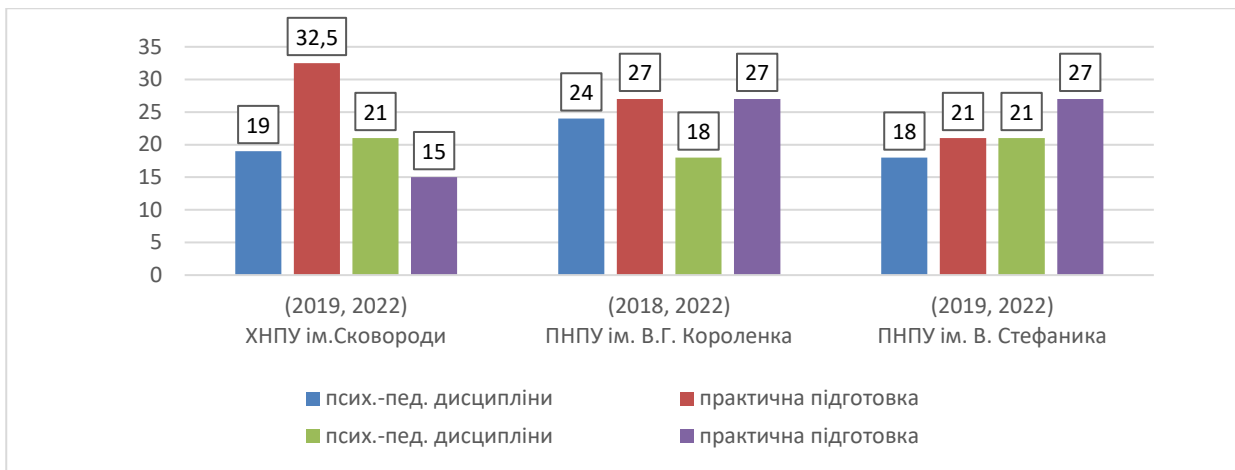

Рис. 17. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів зі спеціальності 014.05 Середня освіта. Біологія та здоров'я людини (2018-2022 рр.)

У підготовці бакалаврів за спеціальністю **014.05. Середня освіта. Біологія та здоров'я людини** відбулися певні зміни. У ХНПУ ім. Г.С. Сковороди загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2019 р. – 19; у 2022 р. – 21; проходження педагогічної практики у 2019 р. – 32,5; у 2022 р. – 15. Кількісні і якісні змін у змісті психолого-педагогічних дисциплін відбулися у зв'язку з зменшенням кредитів на вивчення дисципліни «Педагогіка з 12 (2019 р.) до 6 (2022 р.); включенням у 2022 р. дисципліни «Провайдинг освітніх технологій» (8 кредитів). У практичній підготовці зміни відбулись у зв'язку з виключенням у 2022 р. таких видів практики, як: навчальна, навчально-польова практика з зоології безхребетних і систематики нижчих рослин (6 кредитів), безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах середньої освіти (3 кредити), навчальна, навчально-польова практика з зоології хребетних і систематики вищих рослин (6 кредитів); збільшення кількості кредитів на педагогічну практику у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти з 6 (2019 р.) до 9 (2022 р.).

У ПНПУ ім. В.Г. Короленка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2018 р. – 24; у 2022 р. – 18; на проходження практики у 2018 р. – 27; у 2022 р. – 27. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з зменшенням кредитів «Педагогіка» з 8 (2018 р.) до 6 (2022 р.); виключенням з освітньої програми у 2022 р. дисципліни «Основи лідерства» (3 кредити); включенням до освітньої програми 2022 р. методики виховної роботи (3 кредити), інформаційно-комунікаційні технології при викладанні біології та основ здоров'я людини (3 кредити). Кількісні і якісні зміни у практичній підготовці відбулись у зв'язку з збільшенням видів практик у 2022 р., зокрема включення навчальної педагогічної практики (3 кредити), виробничої педагогічної практики в 5-7 класах (6 кредитів), виробничої педагогічної практики в 8-9 класах (9 кредитів).

У ПНУ ім. В. Стефаника загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становить у 2019 р. – 18, у 2022 р. – 21; на проходження

педагогічної практики у 2019 р. – 21, у 2022 р. – 27. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінилася у зв'язку з зменшенням кредитів з дисципліни «Педагогіка» з 9 (2018 р.) до 6 (2022 р.), «Психологія» з 9 (2019 р.) до 6 (2022 р.); упровадженням у 2022 р. таких дисциплін, як: «Основи інклюзивної освіти» (3 кредити), «Основи наукових досліджень» (3 кредити), «Інформаційні технології в освітньому процесі» (3 кредити). У практичній підготовці зміни відбулися у зв'язку з збільшенням у 2022 р. кількості кредитів на проходження навчальної ботаніко-зоологічної практики (12 кредитів).

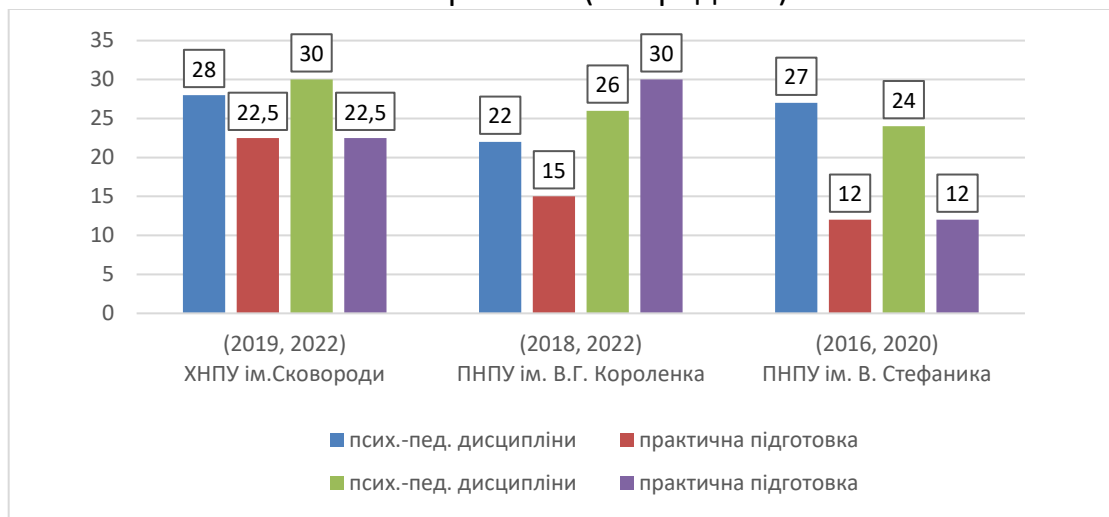

Рис. 18. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів зі спеціальності 014.13 Середня освіта. Музичне мистецтво (2016-2022 рр.)

У підготовці бакалаврів за спеціальністю **014.13 Середня освіта. Музичне мистецтво** також відбулися певні зміни. У ХНПУ ім. Г.С. Сковороди загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становив у 2019 р. – 28, у 2022 р. – 30; на проходження практики у 2019 р. – 22,5, а 2022 р. – 22,5 кредитів. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з збільшенням кредитів з дисципліни «Методика музичного виховання з практикумом» з 15 (2019 р.) до 17 (2022 р.). Кількісні і якісні зміни у практичній підготовці відбулися у зв'язку з зменшенням кредитів з педагогічної практики у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти з 13,5 (2019 р.) до 7,5 (2022 р.); введенням у 2022 р. практики у початкових спеціалізованих мистецьких закладах освіти (6 кредитів).

У ПНПУ ім. В.Г. Короленка загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін становив у 2018 р. – 22; у 2022 р. – 26; на проходження практики у 2018 р. – 15; у 2022 р. – 30. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку з введенням у 2022 р. предмета «Методика виховної роботи» (3 кредити), збільшенням кількості кредитів на вивчення дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та мистецтві» з 3 (2018 р.) до 5 (2022 р.). Кількісні і якісні зміни у практичній підготовці відбулись

у зв'язку з збільшенням кредитів на проходження виробничої педагогічної практики з 9 (2018 р.) до 24 (2022 р.).

У ПНУ ім. В. Стефаника загальний обсяг кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у 2016 р. – 27, у 2020 р. – 24; на проходження педагогічної практики у 2016 р. – 12, у 2020 р. – 12. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін змінено у зв'язку із зменшенням кількості кредитів з дисципліни «Педагогіка загальна і музична» з 9 (2016 р.) до 6 (2020 р.); збільшенням кількості кредитів з дисципліни «Сучасні освітні технології та методика викладання музичного мистецтва» з 6 (2016 р.) до 9 (2020 р.).

ВИСНОВКИ: На основі аналізу освітньо-професійних програм підготовки учителів-бакалаврів виявлено:

кількісні зміни: спостерігається або зменшення кількості кредитів на практичну підготовку бакалаврів або стабільність у кількості кредитів на організацію практичної підготовки (2-6 кредитів на кожен вид практики);

якісні зміни: введення психолого-педагогічних дисциплін залежно від спеціальності, фокусу освітньо-професійних програм, регіональної специфіки закладу вищої освіти, що підтверджується переліками варіативних освітніх компонентів; посилення уваги до диференційованого підходу до проведення різних видів практики з урахуванням професійних компетентностей сучасного вчителя різного фаху; розміщення наукового-методичних матеріалів з питань організації різних видів практики на сайтах більшості університетів; активізація взаємодії з роботодавцями, менеджерами закладів середньої освіти з метою підвищення якості практичної підготовки майбутніх учителів; організація практики у дистанційному форматі, що передбачає розвиток цифрової, медіаосвітньої компетентностей викладачів, керівників практики й самих здобувачів освіти;

негативні аспекти: зменшення кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін, зокрема дисциплін «Педагогіка», «Психологія», «Педагогічна майстерність», «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті»; відсутність у багатьох закладах вищої педагогічної освіти психолого-педагогічної практики, що спричиняє неможливість системно «зануритися» у специфіку педагогічної професії; недостатній рівень адаптованості викладачів, керівників практики до нового формату організації практичної підготовки в умовах дистанційного і змішаного навчання; недосконалість змісту наукового-методичного забезпечення організації різних видів практики, що має спрямовуватися на формування професійних компетентностей, визначених у Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020); недосконалість Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1994).

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ФАХУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Магістерський рівень вищої освіти передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних знань і практичних умінь, навичок за обраною спеціальністю, загальних засад методології наукової та професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності. Особливістю магістерської підготовки є більш глибока орієнтація на фундаментальні і професійні знання, спрямованість на розвиток навичок самостійного здійснення наукових досліджень, прийняття обґрунтованих професійних рішень та набуття знань (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Важливу роль у процесі підготовки майбутніх викладачів до професійної діяльності відіграє практика. Практика магістрантів є формою їх діяльності, що спрямована на закріплення теоретичних знань із методики викладання предметів загально-педагогічного та фахового циклів. У процесі здобуття освітнього рівня «магістр» реалізується один із принципів навчання – єдність теорії та практики. Практика є об'єднуючою ланкою між теоретичними навичками і самостійною апробацією знань, що сприяють адаптації магістрантів до педагогічної діяльності у вищій школі. У процесі проходження практики магістранти виконують всі види і функції професійної діяльності.

Під час педагогічної практики в умовах магістратури відбувається засвоєння майбутніми викладачами методів і форм організації праці у сфері їх майбутньої професійної діяльності викладача; формування у магістрантів на базі отриманих у закладі вищої освіти знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах; виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Результати аналізу освітньо-професійних програм підготовки майбутніх магістрів педагогічного фаху за різними спеціальностями (2019-2022 рр.) з урахуванням контексту психолого-педагогічної та практичної підготовки представлено у таблицях 4, 5, 6 (додаток 2).

Співвіднесеність кредитів, відведених на психолого-педагогічну і практичну підготовку майбутніх магістрів за спеціальностями у 2020 і 2021 рр., представлено на діаграмах.

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014 Середня освіта. Математика** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до збільшення в цілому з 8 до 33 кредитів. Кількість кредитів на педагогічну практику суттєво збільшилася тільки в УДПУ ім. Павла Тичини (з 12 до 24 кредитів), в інших університетах залишилася незмінною (ХНПУ ім. Г.С. Сковороди – 13,5; СудПУ ім. А.С. Макаренка – 9 кредитів) (рис. 18).

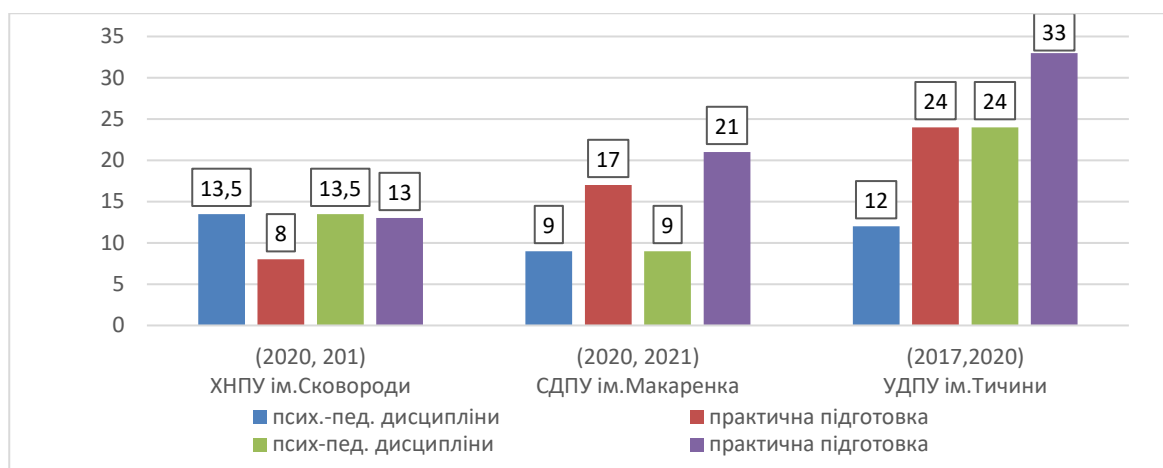

Рис. 19. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Математика (2020, 2021 рр.)

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014.06 Середня освіта. Хімія** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до збільшення в цілому з 12 до 22 кредитів, крім СудПУ ім. А.С. Макаренка, де кількість кредитів зменшилася з 21 до 20. Кількість кредитів, відведених на педагогічну практику, має тенденцію до зменшення з 19 до 9 кредитів в цілому (рис. 19).

Рис. 20. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Хімія (2020, 2021 рр.)

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014 Середня освіта. Біологія та здоров'я людини** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до незначного зменшення (у СудПУ ім. А.С. Макаренка з 21 до 20 кредитів, в УДПУ ім. П. Тичини з 32 до 31 кредиту). У ХНПУ ім. Г.С. Сковороди навпаки кількість кредитів збільшилася з 17, 5 до 20,5. Кількість кредитів на проходження педагогічної практики має тенденцію до збільшення в цілому з 13,5 до 27 кредитів, крім СудПУ ім. А.С. Макаренка, де кількість кредитів залишилася незмінною, – 9 (рис. 21).

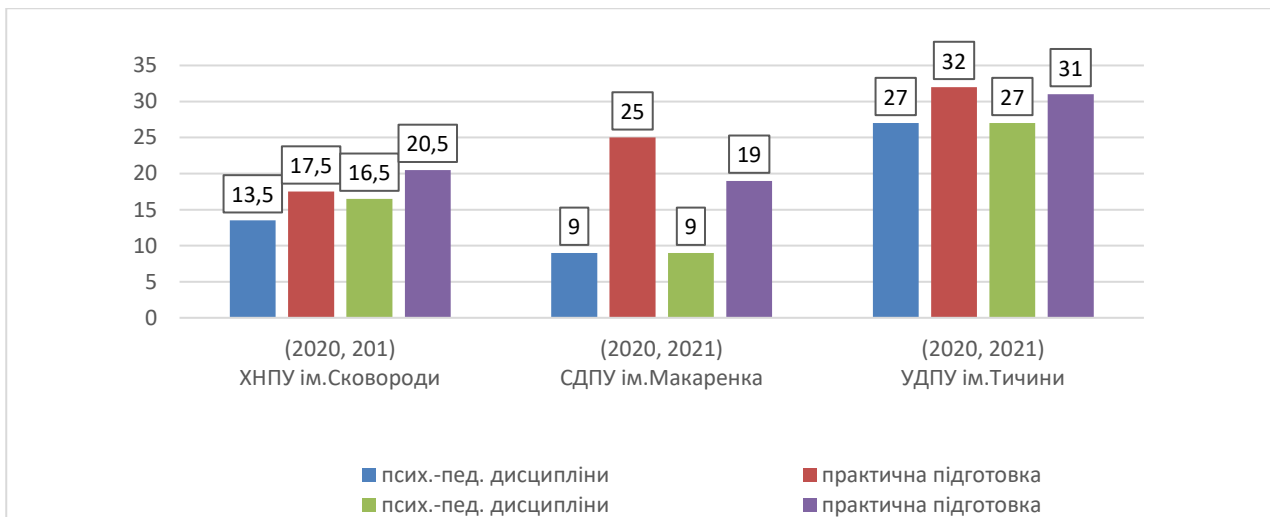

Рис. 21. Кількісний аналіз кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Біологія та здоров'я людини (2020, 2021 рр.)

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014.03 Середня освіта. Історія** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до збільшення в цілому з 8 до 14 кредитів, крім УДПУ ім. П. Тичини, де кількість кредитів зменшилась з 15 до 8 кредитів. Кількість кредитів на практику залишилась незмінною в усіх університетах (найбільша кількість кредитів в ХДПУ ім. Г.С. Сковороди – 13,5 кредитів) (рис. 22).

Рис. 22. Кількість кредитів, відведених на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Історія (2020, 2021 рр.)

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014.01 Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до збільшення в цілому з 14 до 22 кредитів, крім УДПУ ім. П. Тичини, де кількість кредитів зменшилась з 21 до 18 кредитів. Кількість кредитів на проходження педагогічної практики залишилась незмінною, крім ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, де кількість кредитів зменшилась з 13,5 до 12 кредитів (рис. 23).

Рис. 23. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова (2020, 2021 рр.)

В освітньо-професійних програмах зі спеціальності **014 Середня освіта. Музичне мистецтво** загальна кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін має тенденцію до збільшення в цілому з 17 до 33, крім ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, де кількість кредитів зменшилася з 17 до 15. Найбільша кількість кредитів в СудПУ ім. А.С. Макаренка – 33 кредити. Кількість кредитів на практичну підготовку залишилася незмінною, крім ХНПУ ім. Г.С. Г.С. Сковороди, де кількість кредитів зменшилася з 13,5 до 10 кредитів. Найбільша кількість кредитів, відведених на педагогічну практику, зафіксовано в СудПУ ім. А.С. Макаренка – 24 кредити (рис. 24).

Рис. 24. Кількість кредитів, відведених на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх магістрів зі спеціальності 014 Середня освіта. Музичне мистецтво (2020, 2021 рр.)

Аналіз освітніх програм підготовки магістрів педагогічного фаху за різними спеціальностями (2020, 2021 рр.) у ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, СудПУ ім. А.С. Макаренка, УДПУ ім. П. Тичини дав змогу з'ясувати, що найбільша кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін представлено в освітньо-професійних програмах в СудПУ ім. А.С. Макаренка за спеціальністю 014 Середня освіта. Музичне мистецтво (33 кредити). Найбільша кількість кредитів на практику

відведено в освітньо-професійних програмах в УДПУ ім. П. Тичини за спеціальністю 014.07 Біологія та здоров'я людини) (27 кредитів). Найменша кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін виявилася в освітньо-професійних програмах УДПУ ім. П. Тичини за спеціальністю 014.03 Середня освіта. Історія (8 кредитів). Найменша кількість кредитів на проходження практики зафіксована в освітніх програмах підготовки магістрів цього ж ЗВО за спеціальностями: 014.06 Середня освіта. Хімія, 014.03 Середня освіта. Історія, 014.01 Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова, 014 Середня освіта. Музичне мистецтво; СудПУ ім. А.С.Макаренка за спеціальностями: 014 Середня освіта. Математика, 014.06 Середня освіта. Хімія, 014.03 Середня освіта. Історія, 014.01 Середня освіта. Українська мова і література, англійська мова, де вона становить 9 кредитів.

ВИСНОВКИ. У підготовці магістрів педагогічного фаху за різними спеціальностями було виявлено:

кількісні зміни: спостерігається як збільшення в цілому обсягу кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін у зв'язку з введенням нових курсів і використання технологій, зменшенням обсягу кредитів у зв'язку із скороченням компонентів освітньої програми, зокрема вилученням застарілих курсів. Спостерігається також стабільність в організації практичної підготовки у межах 9–12 кредитів. Винятком є програми УДПУ ім. П. Тичини за спеціальностями 014 Середня освіта (Математика/магістратура), а також СудПУ ім. А.С. Макаренка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво / магістратура), де кількісні зміни відбулися у зв'язку з якісними змінами – оновлення компонентів освітніх програм з урахуванням фахової специфіки майбутньої педагогічної діяльності магістрантів;

якісні зміни: упровадження варіативних дисциплін психолого-педагогічного спрямування та оновлення компонентів освітніх програм, розробка та впровадження у освітній процес нових авторських педагогічних технологій, орієнтованих на діалогічність спілкування; гнучкість у виборі форм, методі та методичних прийомів у викладанні психолого-педагогічних дисциплін, урахування регіонального контексту у поєднанні із світовим; спрямування практики на практико орієнтовані форми, методи і технології; використання диференційованого та індивідуального підходів до проведення практики; урахування специфіки дистанційного і змішаного навчання;

негативні аспекти організації практичної підготовки майбутніх магістрів: несистемність у проходженні практики майбутніми викладачами, спричинених карантинном та повномасштабною російською агресією; фрагментарність навчально-методичного супроводу організації практики у дистанційному і змішаному форматі їх організації; виявлено відсутність внутрішніх нормативних документів у ЗВО щодо врегулювання етапів, змісту, форм, методів проходження практики майбутніх магістрів на рівні закладу вищої освіти.

ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У ГАЛУЗІ ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

На сучасному етапі реформування системи підготовки науково-педагогічних кадрів посилюється необхідність удосконалення практичної складової, адже соціум висуває якісно нові вимоги до викладача-дослідника. Відповідно національна система підготовки здобувачів ступеня доктора філософії потребує реформування з метою формування спектру професійних компетентностей, зокрема здатності до ефективної викладацької діяльності з використанням інновацій, спродукованих за результатами науково-дослідницької роботи у галузі освітніх, педагогічних наук.

Здобувач ступеня доктора філософії має володіти теорією і практикою викладацької діяльності в умовах вищої школи, високим рівнем мовнокомунікативної культури, педагогічної майстерності, здатністю створювати інноваційні технології у галузі освітніх, педагогічних наук та ретранслювати їх в освітню практику підготовки майбутніх фахівців різного фаху, бути готовим до самоосвіти і самовдосконалення у педагогічній діяльності упродовж життя, уміти використовувати й адаптовувати в освітньому процесі результати власної науково-дослідницької діяльності.

На освітньому рівні підготовки докторів філософії практика може мати такі найменування, як асистентська (асистентська виробнича), викладацька, науково-дослідницька (викладацько-дослідницька) тощо. Зміст і структура програм практики, супровідні документи, положення про проходження практики, обсяг відведених кредитів на її проходження врегульовуються на рівні закладу вищої освіти або наукової установи.

Нормативне врегулювання проведення практики на докторському рівні визначається дескрипторами Національної рамки кваліфікацій, рекомендаціями до акредитації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та внутрішніми документами закладу освіти (положеннями, програмами тощо). Практична складова підготовки майбутніх докторів філософії впроваджена з 2016 р. і пов'язана з якісними змінами у підготовці науково-педагогічних кадрів України з урахуванням європейських стандартів.

Проаналізовано освітні компоненти психолого-педагогічного спрямування та різновиди практик за освітньо-науковими програмами підготовки докторів філософії зі спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки** у закладах вищої освіти у динаміці – за 2016-2022 рр. за якісними і кількісними характеристиками; визначено негативні тенденції у практичній підготовці викладачів-дослідників (таблиці 7-15 – додаток 3).

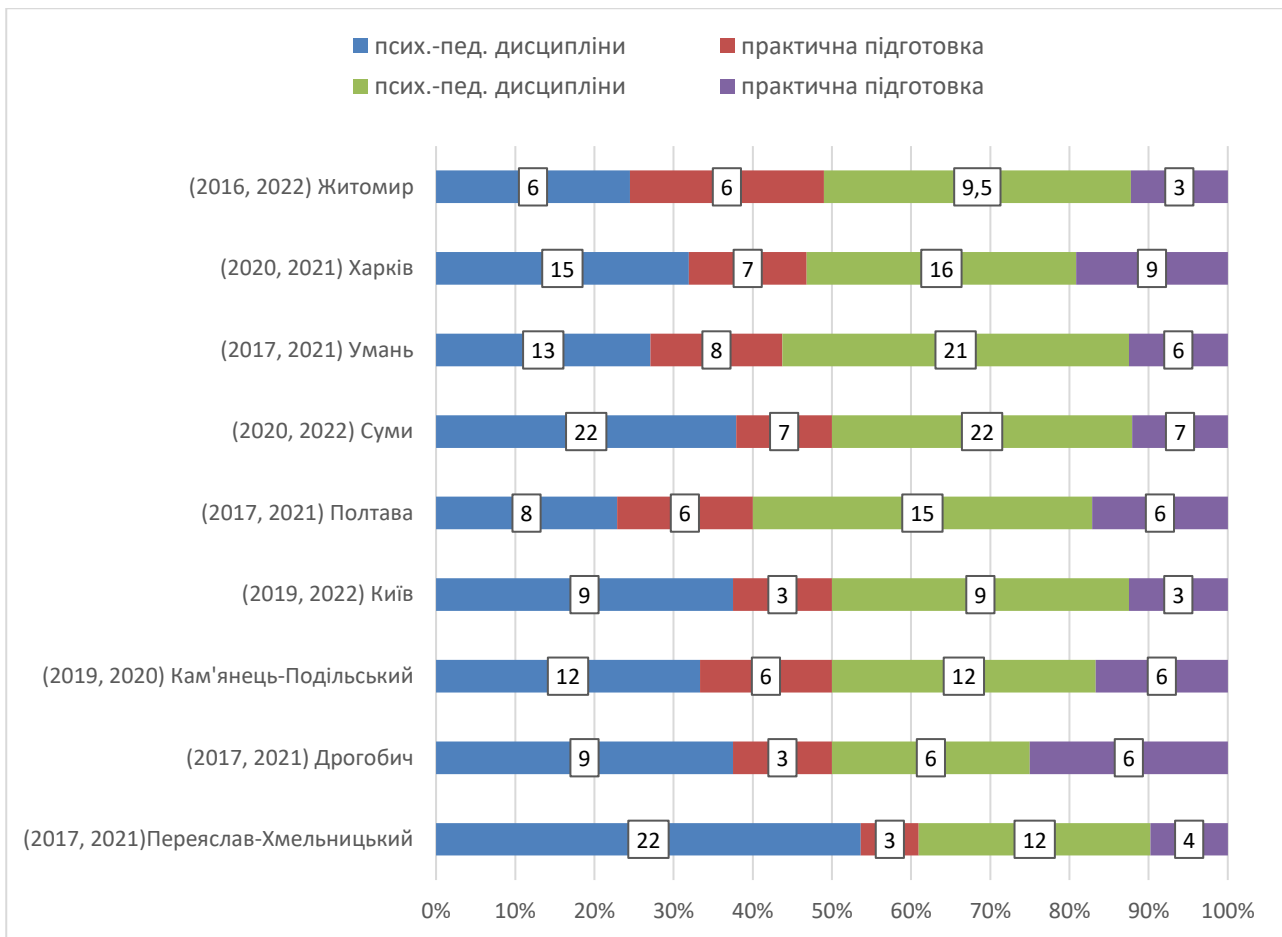

Рис. 24. Кількість кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практичну підготовку за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх докторів філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (2016-2022 рр.)

Констатовано, що у ПХДПУ ім. Г. Сковороди практична підготовка майбутніх викладачів-дослідників зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки на третьому освітньому рівні спостерігається значне зменшення кредитів на вивчення психолого-педагогічних дисциплін (на 10 кредитів), водночас запропоновано інтегративні навчальні курси, що зорієнтовані на розвиток методичної, інноваційної компетентності. Спостерігається збільшення на 1 кредит обсягу практики, а також її визначення як асистентської педагогічної, що свідчить про усвідомлення відмінності між практикою на магістерському і докторському рівнях.

У ЖДУ ім. І. Франка серед освітніх компонентів освітньо-наукової програми підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук спостерігається зменшення кількості кредитів на проходження практики (з 4 кредитів до 3 кредитів); водночас наявне збільшення кредитів на психолого-педагогічні дисципліни (з 6 до 9,5 кредитів), не впроваджуються нові дисципліни означеного циклу, але зміст навчальних програм цих дисциплін підтверджує акцентування уваги на проблемах освіти, педагогічної науки, інноваціях у сфері компаративістських педагогічних досліджень.

У процесі психолого-педагогічної підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук у ДДПУ ім. І. Франка вивчаються такі дисципліни, як: загальна психологія і педагогіка, методологія і методи науково-педагогічних досліджень тощо. Вивчення програм показало, що частково дублюється у магістерських програмах (спостерігається зменшення кредитів на вивчення означених дисциплін з 9 до 6 кредитів). Відзначаються позитивні якісні і кількісні зміни у напрямі збільшення кількості кредитів на проходження науково-педагогічної практики майбутніх докторів філософії (з 3 до 6 кредитів).

У КПНУ ім. І. Огієнка освітньо-науковою програмою підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук передбачено вивчення дисциплін психолого-педагогічного спрямування, що сфокусовані на проблемах загальної педагогіки, теорії і практики виховання, актуальних питаннях освіти (кількість кредитів на їх вивчення не змінилася – усього 12 кредитів). Не спостерігається кількісних змін в організації науково-педагогічної практики (усього 6 кредитів).

Освітньо-науковою програмою майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук у НПУ ім. М.П. Драгоманова передбачено вивчення психолого-педагогічних дисциплін, зміст яких зосереджений на проблемах загальної педагогіки, історії педагогіки, теорії і практики професійної освіти, теорії і методики виховання, що свідчить про співвіднесеність з бакалаврськими і магістерськими освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх педагогів. Наявне збільшення кредитів на психолого-педагогічні дисципліни (з 6 до 9 кредитів); на асистентську практику відведено 3 кредити.

У ПНПУ ім. В.Г. Короленка серед освітніх компонентів освітньо-наукової програми підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук констатуємо значне збільшення обсягу кредитів, відведених на вивчення психолого-педагогічних дисциплін (з 8 кредитів до 15 кредитів, що сфокусовані на проблемах дидактики вищої школи, педагогічній майстерності викладача, діяльності науково-педагогічних шкіл, внеску персоналій у розвиток педагогічної науки й освіти, компетентнісних засадах освіти. Кількість кредитів на проходження викладацької виробничої практики залишається без змін (всього 6 кредитів).

У змісті освітньо-наукової програми підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук СудПУ ім. А.С. Макаренка має місце широкий спектр дисциплін психолого-педагогічного спрямування з фокусом на проблемах теорії і методики викладання у вищій школі, інноваційних компетентностях викладача-дослідника, історії вищої освіти, менеджменту інновацій, національному, європейському і глобальному контексті розвитку порівняльної педагогіки, теорії і практики андрагогіки. Загальна кількість кредитів на вивчення означених дисциплін не змінювалася і становить 22 кредити; на проходження асистентської практики відведено 7 кредитів.

В УДПУ ім. Павла Тичини на вивчення дисциплін психолого-педагогічного спрямування відповідно до освітньо-наукової програми підготовки майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук передбачено 21 кредит (в 2017 р.

було 13 кредитів). Зміст цих дисциплін включає проблеми методики викладання у вищій школі, методики викладання наукових досліджень, освітніх інновацій, професійно-педагогічної компетентності викладача. На виробничу (викладацьку) практику відведено 6 кредитів.

У всіх закладах вищої педагогічної освіти спостерігається диференційований підхід до реалізації варіативної освітньої складової підготовки майбутніх докторів-філософії. Зміст цих освітніх компонентів враховує індивідуальні дослідницькі запити аспірантів, збагачує зміст обов'язкових дисциплін психолого-педагогічного спрямування і практичної підготовки, сприяє розвитку індивідуальної освітньої траєкторії та враховує фокус освітньо-наукових програм. Констатуємо, що така позитивна освітня практика частково компенсує недостатність кредитів, відведених на практичну підготовку майбутніх докторів філософії.

ВИСНОВКИ. У підготовці майбутніх докторів філософії з освітніх, педагогічних наук було виявлено:

кількісні зміни: у динаміці виявлено або зменшення кредитів на практику майбутніх докторів філософії, або стабільність у організації практичної підготовки у межах 3-8 кредитів;

якісні зміни: гнучкість, реалізація політики автономності закладу освіти у викладанні дисциплін психолого-педагогічного спрямування і проходження практики; оптимізація змісту дисциплін психолого-педагогічного циклу з урахуванням особливостей освітньо-наукових програм, регіонального і світового контексту, що дозволяє компенсувати недостатність кредитів на практичну підготовку здобувачів освіти; упровадження різних варіативних дисциплін психолого-педагогічного спрямування з урахуванням дослідницької проблематики аспірантів, що компенсує зменшення кількості кредитів на проведення практики у багатьох закладах вищої педагогічної освіти; диференційоване використання форм і методів організації практики для здобувачів наукового ступеня в умовах дистанційного і змішаного навчання; компенсація практичної складової за рахунок практико орієнтованих дисциплін;

негативні аспекти у практичній підготовці майбутніх докторів філософії: спостерігається відсутність або недостатність фінансування проходження практики, що залежить від політики автономії закладів вищої освіти; у змісті практики здебільшого відсутня специфічна відмінність між практичною підготовкою магістрів і докторів філософії; відсутність нормативно-правового забезпечення проходження практики здобувачами наукового ступеня на рівні держави, що негативно впливає на якість практичної підготовки, чіткість відведених кредитів на її організацію.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Наразі у зарубіжних країнах надзвичайно відповідальним етапом, важливою складовою професійної підготовки вчителя є педагогічна практика, яка допомагає визначити ступінь професійної придатності. Останніми роками спостерігається тенденція щодо збільшення її тривалості, посилення уваги до організації і проведення, визнання провідної ролі у професійній підготовці. У переважній більшості розвинених країн світу оцінка за практику є рівновагою оцінці за випусковий іспит. Зокрема у Японії є точка зору щодо доцільності відмови від академічних програм підготовки вчителя, натомість зробити їх практикоорієнтованими.

На педагогічну практику відводиться достатньо суттєвий обсяг часу. Наприклад, у США – 240 год., Великій Британії – 32 тижні, Німеччині – 2 роки.

У **Великій Британії** практична складова становить 25% від загальної підготовки, як правило, майбутні учителі проходять чотири практики: ознайомлювальну педагогічну практику (1 тиждень) ще до початку вивчення теоретичних дисциплін, потім паралельно з опануванням методики викладання студенти проходять наглядову практику, далі упродовж 7-8 тижнів – стажерську. На останньому курсі навчання – інтенсивну виробничу (4 тижні). У цій країні педагогічна практика передбачає: відвідування школи з метою вивчення особливостей навчально-виховного процесу, перегляд і аналіз показових уроків, мікровикладання, самостійне проведення навчальних занять; основна увага студентів спрямована на оволодіння методами планування, організації та управління педагогічним процесом, а також на самореалізацію; забезпечує освоєння студентами передового педагогічного досвіду (Авшенюк (Ред.), Годлевська, Дяченко, Котун, Марусинець, Огієнко, Постригач & Пилинський, 2018, с. 16).

У **Німеччині**, де функціонує децентралізована система управління в освітній сфері, заклади освіти, зокрема й ті, що здійснюють підготовку майбутніх учителів, підпорядковуються відомствам цих земель, які визначають тривалість, плани, способи організації практики (Погребняк, 2013, с. 88-92). У німецьких закладах педагогічної освіти практична складова підготовки майбутніх учителів передбачає два види: ознайомлювальна (2 тижні) та самостійна педагогічна практика (4 тижні). Найчастіше ознайомлювальна практика відбувається під час канікул, у вільний час. Поряд із цим, після закінчення навчального закладу студенти упродовж року працюють стажистами у закладах освіти (референдеріат). Після складання іспитів за результатами опанування теорії і проходження післянавчальної практики (перший – з теорії навчання, другий – з практики навчання), що підтверджують необхідний рівень професійної компетентності, молоді вчителі починають працювати самостійно (Махиня, 2009).

Особлива увага під час проходження практики, стажування приділяється «рефлексії власного досвіду, що допомагає критично оцінити свої можливості й

визначити перспективи подальшого професійного розвитку», що відображається «у портфоліо, що є розгорнутим описом професійної біографії майбутнього фахівця-педагога і відображає динаміку розвитку його професійних компетентностей. Обов'язковими компонентами портфоліо є такі: карта цілей, де майбутній учитель здійснює опис персональних цілей практики; протокол рефлексії індивідуального досвіду педагогічної діяльності; листок-узагальнення результатів та відгуки про роботу студента-практиканта учителя-наставника, консультанта центру шкільної практичної підготовки, викладача університету, учнів. Педагогічний супровід студента під час практики здійснює викладач університету, консультант центру шкільної практичної підготовки і досвідчений учитель-наставник (ментор). Необхідною умовою ефективності практики в школі є забезпечення взаємодії між університетом, центром шкільної практичної підготовки і школою» (Авшенюк (Ред.), Годлевська, Дяченко, Котун, Марусинець, Огієнко, Постригач & Пилинський, 2018, с. 50).

Позитивний досвід організації практичної підготовки майбутніх учителів існує в **Канаді**, де педагогічна практика передбачає вивчення чотирьох курсів в університеті (по 3 кредити кожен) та проходження педагогічної практики в школі впродовж п'яти тижнів. Педагогічні факультети надають можливість студентам проходити педагогічну практику не лише в міських школах, а й в сільській місцевості провінцій. Під час проходження педагогічної практики адміністрація школи повинна забезпечувати безпечне робоче середовище для кожного: вчителів, учнів, допоміжного персоналу, батьків, а студенти зобов'язані дотримуватись певних правил поведінки відповідно до Кодексу професійної поведінки асоціації вчителів провінції та Кодексу поведінки студентів університету (Авшенюк (Ред.), Годлевська, Дяченко, Котун, Марусинець, Огієнко, Постригач & Пилинський, 2018, с. 31).

Цінною є освітня практика організації практичної підготовки майбутніх учителів в **США**, де основоположним принципом є навчання через викладання: навчальний матеріал засвоюється набагато ефективніше, якщо учень також навчає когось іншого. Тому майбутні вчителі оволодівають предметними знаннями через викладання навчального матеріалу. Водночас учні базової школи опановують навчальний матеріал через навчання своїх однокласників, друзів, батьків. ... Цей підхід спирається на ідеї С. К'єркегора про те, що бути вчителем в хорошому сенсі слова це значить бути учнем: процес навчання починається тоді, коли вчитель навчається у своїх учнів, ставить себе на їх місце, намагається зрозуміти як вони оволодівають знаннями (Авшенюк (Ред.), Годлевська, Дяченко, Котун, Марусинець, Огієнко, Постригач & Пилинський, 2018, с. 72-73). В американській моделі практичної підготовки майбутніх учителів реалізується ідея співтворчості: учні вчать у вчителя; учитель навчається в учнів; учні вчать один у одного; вчителі вчать один у одного, відповідно функціонує так зване «співтовариство учнів» (community of learners).

Основу практичної підготовки майбутніх учителів у **Фінляндії** становить практико орієнтований підхід. Дослідник доводить, що практика здійснюється в декілька етапів, а саме: вступна практика (introductory practice) на початку навчання, основна практика (basic practice), предметна шкільна практика (field school practice), практика викладання (teaching practice). Більш конкретизовано розкривається сутність різновидів практичної підготовки. Так, на магістерському рівні – вища інструктована практика: «вчитель експериментатор, який розвиває себе для розуміння учнів» (6 ЄКТС-кредитів); інструктована практика: спеціалізоване педагогічне керівництво (10 ЄКТС-кредитів); на бакалаврському рівні – інструктована основна практика: індивідуальна та групова практика (3 ЄКТС-кредити); інструктована основна практика: планування, реалізація та оцінювання навчальних ситуацій (3 ЄКТС-кредити); інструктована орієнтовна практика вчителя з дослідно-орієнтованим дослідженням (4 ЄКТС-кредити) (Авшенюк (Ред.), Годлевська, Дяченко, Котун, Марусинець, Огієнко, Постригач & Пилинський, 2018, с. 94-95).

Формування педагогічних умінь передбачено здійснювати в період педагогічної практики у закладах освіти **Швеції**. Проходження практики передбачає найбільш широкий арсенал засобів для формування педагогічних умінь, їх систематизації та вдосконалення. Формування вчителя-професіонала у системі вищої освіти є проблемою комплексною, що охоплює усі етапи професійно-педагогічної підготовки. Успішна педагогічна діяльність потребує формування й удосконалення практичних умінь та навичок, що здійснюється протягом педагогічної практики. Саме фахова практика відіграє важливу роль у формуванні у майбутніх учителів умінь та навичок педагога-професіонала. Вона вчить студентів застосовувати набуті науково-теоретичні знання (зокрема з дидактики, теорії виховання та окремих методик) у безпосередній педагогічній діяльності й водночас є обов'язковою умовою свідомого та глибокого засвоєння студентами теорії педагогіки. Педагогічна практика на рівні з іншими формами підготовки майбутнього вчителя сприяє формуванню низки комплексу знань та вмінь, які засвідчують його готовність до педагогічної діяльності. Успіх педагогічної практики залежить від вибору базової установи, оптимальної реалізації найдосконаліших методів і прийомів роботи в конкретних умовах, методичного рівня й майстерності вчителів. Особистим прикладом вони впливають на розвиток творчої самостійності студентів у виконанні завдань практики, допомагають формуванню сумлінного ставлення до роботи, відповідальності, цілеспрямованості. Саме ці фактори багато в чому визначають професійну придатність майбутнього фахівця. Якісне проходження майбутніми вчителями педагогічної практики спонукає керівників практики, менеджерів налагоджувати партнерські стосунки між університетами й школами з метою підготовки майбутніх фахівців та їх подальшого професійного розвитку на постійній основі шляхом розробки методологічних, загальнотеоретичних та організаційно-управлінських рішень такої співпраці. Йдеться про перетворення баз практики в партнерські школи, де студенти

виконують не лише педагогічну, але й соціальну, культурну функцію, а вчителі несуть спільну з викладачами відповідальність за якісну практичну підготовку студентів (Кошарна, 2018).

Висновки щодо організації практики у зарубіжних університетах.

В університетах зарубіжних країн практична підготовка вчителів є вагомим складовою фахової підготовки, що спрямована на розвиток фахових компетентностей – педагогічної, психологічної, соціокультурної, комунікативної тощо.

У професійно-педагогічній підготовці західноєвропейських студентів питому вагу складає практика (більше 50%). Практика проводиться упродовж всіх років навчання на основі принципу поєднання теорії і практики, практична підготовка здійснюється на останньому році навчання з метою зміцнення теоретичних знань, зосередженості на розвитку практико орієнтованих компетентностей. Традиційно виокремлюються такі види практики: ознайомлювальна; стажерська; виробнича.

В європейських університетах увиразнилися дві моделі практичної підготовки вчителя – безперервна і послідовна. Відповідно до першої моделі практика роззосереджена на всіх курсах навчання з поглибленням змісту й посиленням відповідальності щороку. У другій моделі застосовано принцип «від простого до складного» в організації педагогічної практики та алгоритм поступового включення – від пасивного спостерігача до стажера під керівництвом учителя-наставника.

Вивчення і врахування конструктивних ідей зарубіжного досвіду практичної підготовки вчителя має важливе значення для педагогічної освіти України, зумовлює потребу здійснення нових досліджень компаративістами, фахівцями з історії педагогіки, психопедагогіки тощо.

ВИСНОВКИ

Результати вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду організації практики у підготовці майбутніх педагогів, аналіз програм різних видів практик на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях у закладах вищої педагогічної освіти дозволили з'ясувати:

1. *Законодавчо-нормативне врегулювання* практичної складової підготовки сучасного педагога визначається положеннями Закону України «Про вищу освіту», Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти, Професійних стандартів учителя, викладача, дескрипторами Національної рамки кваліфікацій, стандартами вищої освіти у галузі освітніх, педагогічних наук, що уможливило окреслення професійних і загальних компетентностей вчителя, що формуються під час проходження різних видів практики.

2. Ключовим *принципом* організації практичної підготовки майбутніх учителів, викладачів, докторів філософії є реалізація політики автономності закладу вищої педагогічної освіти, про що свідчить урізноманітненість практик з урахуванням специфіки педагогічного фаху, вибір баз практики, укладання локальних актів з врегулювання етапів проходження практик, визначення кількості кредитів на проходження практик (в середньому на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях на практику виділено 20-45% загальних кредитів певної освітньо-професійної програми), розроблення навчально-методичного супроводу викладачами закладів вищої педагогічної освіти.

3. Основними *різновидами* практик, що забезпечують формування професійних компетентностей педагога, на бакалаврському освітньому рівні є педагогічна (пропедевтична, психолого-педагогічна), виробнича, виховна, навчальні (їх кількість варіюється з урахуванням специфіки педагогічного фаху, спеціальності і спеціалізації) (в середньому складають 44,5 кредитів (20%) від 240 загальної максимальної кількості кредитів); на магістерському освітньому рівні – виробнича, асистентська, науково-дослідна (в середньому складають 25,5 кредитів (21%) від 120 загальної максимальної кількості кредитів); на докторському освітньому рівні – асистентська, викладацька, науково-викладацька та ін. (в середньому складають 26 кредитів (43%) від 60 загальної максимальної кількості кредитів) Визначення мети кожного з різновидів практики, структурування змісту її проходження, добір форм і методів здійснюється керівниками практик з урахуванням особливостей її проходження, унікальності освітньо-професійної чи освітньо-наукової програми, регіонального і всеукраїнського контексту реалізації відповідної програми підготовки педагогів.

4. Цінним для українських закладів вищої педагогічної освіти може бути такий досвід проведення практики в університетах *зарубіжжя*: на практичну підготовку відведено більше 50% навчального навантаження за освітніми програмами;

розвинене партнерство між закладами освіти, громадськими організаціями, закладами культури, органами місцевого урядування для проходження практики в реальних умовах; переважно реалізується безперервна модель практичної підготовки упродовж всього періоду навчання в університеті; наявна чітка спрямованість на розвиток професійних компетентностей, «м'яких» навичок.

5. Вагомими *тенденціями* практичної підготовки майбутніх педагогів є: інноваційність у використанні інтерактивних форм, методів, технологій з метою формування відповідних фахових компетентностей у межах практики; використання дистанційних форм організації практик, що особливо актуально в умовах пандемії, військового стану (програми Moodle Google, Classroom Microsoft, Teams, комунікаційні платформи Zoom, Hangouts, Skype); прагматичність організації різних видів практик, що полягає у спрямованості на систематизацію емпіричного матеріалу для написання кваліфікаційних робіт, на оволодіння реальним інструментарієм майбутньої професійної діяльності;

6. Найбільш суттєві *виклики* пов'язані із необхідністю: удосконалення нормативної бази проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти, насамперед розроблення типового Положення про практичну підготовку майбутніх педагогів; необхідність збільшення фінансування за керівництвом практикою; збереження кращого досвіду проведення різних видів практик та упровадження інноваційних ідей її організації на основі зарубіжного досвіду; удосконалення змісту та організаційних форм практичної складової системи професійної підготовки вчителя; посилення взаємодії теоретичної, дослідницької і практичної підготовки педагогів; спрямованість на збагачення (студентів, магістрантів, аспірантів) міждисциплінарними знаннями, інноваційними формами, методами, технологіями педагогічної діяльності в реальних умовах освітнього закладу; оновлення навчально-методичного супроводу проходження практики в дистанційному і змішаному форматі; упровадження дуальної форми навчання тощо.

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ І МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У процесі підготовки учителів-бакалаврів:

- активізувати партнерство закладів вищої педагогічної освіти, наукових установ і закладів середньої освіти, що уможливить використання ресурсів у поєднанні кращих дослідницьких і освітніх практик;
- посилити формування мотивації майбутнього педагога до набуття теоретичних знань та умінь, самоосвіти і самовиховання, підтримка зацікавленості, інтересу студентів до практичної діяльності шляхом використання, практико орієнтованих форм і методів навчання;
- якісно оновити навчально-методичний супровід проведення різних видів практик;

- розробити і адаптувати діагностичний інструментарій щодо вивчення психологічних особливостей учня і учнівського колективу;
- застосовувати під час практики активні методи і форм навчання (дискусії, педагогічне моделювання, симуляції, комунікативні тренінги, діалогічні методи професійної комунікації, творчі і дослідницькі завдання, практикуми тощо).

У процесі підготовки викладачів-магістрів:

- не зменшувати кількість кредитів на психолого-педагогічну підготовку, оптимізувати обсяги кредитів, відведених на практичну підготовку і вивчення психолого-педагогічних дисциплін;
- залучати магістрантів до вивчення кращого досвіду педагогічної діяльності викладачів закладів вищої педагогічної освіти України та зарубіжних країн;
- створювати якісне методичне забезпечення практичної підготовки магістрі на основ використання інноваційних форм і методів навчання авторських педагогічних технологій шляхом їх адаптації до змішаного і дистанційного формату організації освітнього процесу;
- укладати електронні ресурси, платформи для продуктивного проходження різних видів практики на відповідному освітньому рівні.

У процесі підготовки майбутніх докторів філософії:

- створити нормативно-регулятивну базу та науково-методичний супровід проведення практики у межах закладу вищої освіти чи наукової установи, де здійснюється підготовка майбутніх докторів філософії з урахуванням фокусу освітньо-наукової програми, регіонального і всеукраїнського контексту; використання інтерактивних форм і методів проведення практики у співпраці з науковцями, експертами, викладачами України і зарубіжжя;
- використовувати потенціал репозитаріїв закладів освіти, віртуальних бібліотек, оцифрованих фондів тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ, ВИКЛАДАЧІВ, ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ

НА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНОМУ РІВНІ:

Розробити оновлене типове Положення про організацію практичної підготовки майбутніх фахівців педагогічного фаху, що урегульовувало б принципи, механізми, форми проходження практики на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях.

Удосконалити Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (наказ МОН України № 977 від 11.07.2019 р.) щодо критерію оцінювання освітніх програм «Структура та зміст освітньої програми», у межах якого доцільно визначити основні параметри якості

організації практичної підготовки майбутніх фахівців (зміст, форми проведення, навчально-методичний супровід тощо).

Законодавчо врегулювати можливості застосування дуальної форми освіти у підготовці вчителя, викладача.

Імплементувати конструктивний зарубіжний досвід щодо запровадження педагогічної інтернатури, що дозволяє практично адаптуватися випускнику закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності, зокрема щодо отримання педагогічної кваліфікації лише після послідовного її підтвердження (проходження педагогічної інтернатури, складання кваліфікаційного іспиту й отримання диплому про кваліфікацію).

НА УПРАВЛІНСЬКОМУ РІВНІ (НА РІВНІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ):

Створювати гнучкі умови для формування і розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів у процесі організації практичної підготовки у дистанційному і змішаному форматах.

Активізувати партнерську взаємодію закладів вищої педагогічної освіти і стейкхолдерів (роботодавців, експертів та ін.) з метою залучення студентів, магістрантів, аспірантів до інтерактивних форм практичної, дослідницької діяльності у межах практик.

Продовжувати реалізацію політики автономності закладів вищої освіти у напрямі збільшення фінансування на проходження практики за керівництвом практичною підготовкою від закладу вищої педагогічної освіти і закладу загальної середньої освіти чи іншою бази, де відбувається проходження практики.

Налагодити ефективну взаємодію закладів вищої педагогічної освіти з Центрами професійного розвитку педагогів у регіонах, з Державною службою якості з метою залучення досвідчених фахівців у процес практичної підготовки майбутніх педагогів.

Внести зміни у зміст освітньо-професійних й освітньо-наукових програм підготовки майбутніх педагогів з метою реалізації концентрованої моделі практичної підготовки, тобто проведення практики на всіх курсах навчання, починаючи з першого семестру, щотижня у закладах загальної середньої освіти, закладах фахової передвищої і вищої освіти.

НА ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ РІВНІ:

Періодично удосконалювати освітні програми підготовки фахівців, зокрема їх практичної складової, з урахуванням конструктивного європейського досвіду.

Здійснювати адаптацію освітніх програм до реалій воєнного часу, до умов дистанційного і змішаного навчання.

розробляти інтерактивні форми і методи проходження практик у реальному і цифровому форматі.

Створювати електронні платформи для проходження практики, висвітлення основних етапів її проходження.

Уніфікувати мету і завдання різних видів практик на магістерському й докторському освітньому рівнях, зокрема щодо чіткого визначення специфіки науково-дослідної, асистентської, викладацької практик.

Створити якісно новий навчально-методичний супровід проходження різних видів практик на всіх освітніх рівнях з урахуванням професійних компетентностей, визначених у Професійних стандартах учителя, викладача;

Налагодити партнерську взаємодію з закладами освіти, інституціями, осередками (наприклад, музеями культурознавчого, мистецького, краєзнавчого спрямування, лінгвістичними центрами, лабораторіями, бібліотеками тощо).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авшенюк, Н.М. (Ред.), Годлевська, К.В., Дяченко, Л.М., Котун, К.В., Марусинець, М.М., Огієнко, О.І., Постригач, Н.О., Пилинський, Я.М. (2018). *Неперервна педагогічна освіта в зарубіжних країнах: інформаційно-аналітичні матеріали*. Київ: ТОВ «ДКС Центр».
2. Авшенюк, Н.М., Дяченко, Л.М., Котун, К.В., Марусинець, М.М., Огієнко, О.І., Сулима, О.В. & Постригач, Н.О. (2017). *Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали*. Київ: Центр.
3. Благова, Т.О. (2019). Наскізна програма практик підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 024 Хореографія. Полтава. URL: <https://sites.google.com/gsuite.npnu.edu.ua/kafedra-hoeografii/praktichna-pidgotovka>
4. Благова, Т.О., Федій, О.А., Манжелій, Н.М., Погребняк, М.М., Яновська, Т.А. (2019). Наскрізна програма практик підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 014 Середня освіта (Хореографія). Спеціалізація «Керівництво хореографічним колективом». Полтава. URL: <https://sites.google.com/gsuite.npnu.edu.ua/kafedra-hoeografii/praktichna-pidgotovka>
5. Бодрова, Т., Козинко, Л., Полатайко, О., Степанова, Л. (2017). Наскрізна програма практичної підготовки складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки фахівців освітнього ступеня магістра, галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. URL: http://enpuir.npnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34077/Bibliohrafichnyi%20Pokazhchuk_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y
6. Бодрова, Т.О. (2021). Виробничо-практична підготовка студентів до діяльності у сфері мистецької освіти: актуальні аспекти. Наукові записки: збірник наукових праць, 197. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка.
7. Викладацька практика для здобувачів наукового ступеня доктора філософії: навчальна програма / укл. М.П. Вовк; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 118 с. <https://lib.iitta.gov.ua/728418/>
8. Вихрущ, А, Горбатюк, Р., Тулашвілі, Ю. (2017). Програма та методичні рекомендації педагогічно-виробничої та асистентської практики здобувачів вищої освіти ступеня «магістр» спеціальності 015 Професійна освіта (Комп'ютерні технології). Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. URL: <http://ipf.tnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/педагогічно-виробнича-практика-магістри-2017-перший-курс.pdf>
9. Вовк, М.П., Грищенко, Ю.В., Соломаха, С.О., Філіпчук, Н.О., Ходаківська, С.В. (2021). *Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика: словник*. Інститут педагогічної

освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ. URL: <https://lib.iitta.gov.ua>

10. Вовк, М.П., Соломаха, С.О., Грищенко Ю.В. (2022). Сучасні виклики в практичній підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти. *Освітня аналітика України*, 1 (17), 40-53. URL: <https://science.iea.gov.ua/%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B0-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B012022/>

11. Воровка М.І., Проценко А.А. (2020). Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 69. Т. 2. Запоріжжя.

12. Грищенко, Ю.В., Соломаха, С.О., Філіпчук, Н.О. (2020). Проблеми практичної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. *Історико-педагогічні студії: Науковий часопис*, 13-14, с. 51-53. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова.

13. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». (2018). Робоча програма. Виробнича педагогічна (асистентська) практика підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка. Спеціальність 014 Середня освіта. Освітня програма (Історія, англійська мова і література). URL: [http://forlan.org.ua/doc/silabus/normatyvni/OK%2012%20Виробнича%20педагогічна%20\(асистентська\)%20практика.pdf](http://forlan.org.ua/doc/silabus/normatyvni/OK%2012%20Виробнича%20педагогічна%20(асистентська)%20практика.pdf)

14. Закон України «Про вищу освіту» (2014). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

15. Закон України «Про освіту». (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

16. Закон України «Про повну загальну середню освіту». (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

17. Захарова, В. (2019). Робоча програма. Виробнича асистентська практика студентів-магістрантів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Додаткова спеціальність: 014 Середня освіта (мова і література (англійська) за освітнім рівнем «Магістр»). Факультет іноземної та слов'янської філології. Кафедра української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. URL: https://sspu.edu.ua/images/2019/manual/Spezialnosti/pp_2_rp_asistentska_praktika_u_zvo_84505.pdf

18. Зміст і методичні засади організації виробничої практики у закладах вищої педагогічної освіти: науково-методичні рекомендації / М.П. Вовк, В.П. Гордієнко; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. – 2022. – 127 с. <https://lib.iitta.gov.ua/731793/>.

19. Зміст і методичні засади організації психолого-педагогічної практики в закладах вищої педагогічної освіти: науково-методичні рекомендації / укл.

Ю.В. Грищенко, Н. О. Філіпчук; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 129 с. <https://lib.iitta.gov.ua/731774/>

20. Квіт, С. (Ред.). (2022). Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2021 рік. Київ: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти.

21. Ковпак, О.С. (2019). Особливості організації і проведення практики студентів заочників педагогічних навчальних закладів України в 60-х рр. ХХ ст. *Інноваційна педагогіка*, 10. Т. 1.

22. *Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні*. (2018). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення 26.11.2021).

23. Кошарна, Н.В. (2018). Досвід професійної підготовки вчителів у Швеції. *Молодий вчений*, 10 (62), жовтень, 67-69. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua>irbis_nbuv>cgiirbis_64

24. Лазаренко, Н. (2019). *Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції: монографія*. Вінниця: Друк плюс.

25. Лесик-Бондарук, О. (2016). Наскрізна програма практики з підготовки магістра спеціальності 8.02020501 «Образотворче мистецтво» Освітня галузь 02 Культура і мистецтво. Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк). URL: https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/naskrizna_programa_praktiki_2015_finis_h.pdf

26. Луговий, В.І. (2020). Проблема освітньої якості у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/74>

27. Лук'янова, Л.Б. (2020). Про взаємодію Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України з університетами у реалізації Концепції розвитку педагогічної освіти. *Вісник НАПН України*, 2(1). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/70/99>

28. Махиня, Н.В. (2009). *Реформування системи педагогічної освіти Німеччини (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)*. (Дис. канд. пед. наук). Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кіровоград.

29. Мирончук, Н.М. (2017). *Методичні основи організації педагогічної практики студентів закладу вищої освіти: метод. посіб.* Житомир.

30. Мужикова, І.М., Федій О.А. (2019). Робоча програма. Виробнича педагогічна практики для спеціальності 0.14 Середня освіта (Образотворче мистецтво), освітній ступінь «магістр». Полтава. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/index.php/obrazotvorch/>

31. Ничкало, Н., Лук'янова, Л., Хомич, Л. (2021). *Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід: науково-аналітична доповідь*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. В. Кремень (Ред., голова). Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». URL: <http://ipood.com.ua/e-library/naukovo-analitichni-materiali/profesiyna-pidgotovka-vchitelya-ukranski-reali,-zarubijniy-dosvid/> (дата звернення 16.01.2022)
32. *Нова українська школа*. (2018). Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
33. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (наказ МОН України №977 від 11.07.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>
34. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти №351 від 20.12.1994 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0351281-94#Text>
35. Презентаційні матеріали НАЗЯВО до слухань в Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на тему «Рік акредитації освітніх програм за новою процедурою: підсумки, проблеми, перспективи» 11 березня 2021 р. URL: https://kno.rada.gov.ua/documents/doc_arch/75641.html
36. Про затвердження Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
37. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: Рекомендація № 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 18.12.2006. (2006). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975
38. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021). URL: <https://cutt.ly/BRhRiXK>
39. Рівні Національної рамки кваліфікацій (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij>
40. Семенов, О.М., Вовк М.П., Дятленко, Т.І, Громова, Н.В. (2021). *Фахова практика майбутнього вчителя-філолога: традиції та інновації: навч. посіб.* Київ: Талком.
41. Скрипник, Н.І. (2020). Педагогічна практика студентів гуманітарно-педагогічного коледжу в процесі формування професійно-комунікативної компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і*

загальноосвітній школах (Т. 2, № 72). URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_2/24.pdf

42. Соломаха С.О. Зміст і методичні засади організації фахових практик магістрантів у закладах вищої педагогічної освіти: методичні рекомендації / С.О. Соломаха. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 141 с. <https://lib.iitta.gov.ua/728347/>

43. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. (2015). URL: https://osvita.kpi.ua/files/downloads/Standart_EPVO.pdf.

44. Стандарти вищої освіти (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>

45. Теоретичні і методичні засади організації практики у закладах вищої педагогічної освіти: аналітичні матеріали / М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Н.О. Філіпчук; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2022. – 278 с. <https://lib.iitta.gov.ua/731924/>

46. Токмань, Г., Козубенко, Л., Дига, Н., & Черниш, Н. (2018). *Практика в системі бакалаврської і магістерської освіти філолога: літературознавчий аспект: навч. посіб.* Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.

47. Уйсімбаєва, Н. (2013). Вплив педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 121 (II), 278. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035621.pdf>

48. Федій, О.А., Ірклієнко, В.С., Лобач, О.О., Манжелій, Н.М., Яновська, Т.А. (2020). Наскрізна програма практик підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво). Полтава. URL: <http://music.pnpu.edu.ua/praktichna-pidgotovka-2>

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Кількісний аналіз психолого-педагогічних дисциплін і практики за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх учителів (за спеціальностями) на бакалаврському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти.

Таблиця 1

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

014 Середня освіта (Здоров'я людини і інклюзивна освіта/бакалаврат)		014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини/бакалаврат)	
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	10	Педагогіка	6
Психологія	4	Психологія	4
		Психологія особистості і діяльності	4
		Основи практичної психології	4
		Вікова та педагогічна психологія	4
		Психодіагностика та основи експериментальної психології	3,5
		Соціальна психологія та методи активного психологічного навчання	4,5
		Основи психологічної корекції	4
		Основи психологічно консультування та психопрофілактики	3
		Психологічний супровід освітнього процесу	3
Практична підготовка			
Навчальна практика (біологічна)	3	Навчально-польова практика з зоології та ботаніки	3
Навчальна практика (валеодіагностична)	3	Навчальна практика (здоров'язберезувальна)	3
Пропедевтична практика	1,5	Безперервна пропедевтична педагогічна практика у ЗЗСО	3
Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6	Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6
Виробнича практика (дефектологічна)	3		
Педагогічна практика у загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладах	7,5	Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5

Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	24	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	22,5
014 Середня освіта (Хімія/бакалаврат)	014 Середня освіта (Хімія та біологія в закладах освіти/бакалаврат)		
2018	2021		
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	12	Загальна педагогіка	6
Психологія	4	Психологія	4
Практична підготовка			
Безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах середньої освіти	1,5	Безперервна пропедевтична педагогічна практика в закладах освіти	3
Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6	Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6
Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	6	Навчальна, навчально-польова практика з зоології хребетних і систематики вищих рослин	3
Виробнича хіміко-технологічна практика	3	Навчальна, навчально-польова практика з зоології безхребетних і систематики нижчих рослин	3
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	24	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	22,5
014.07 Середня освіта (Географія/бакалаврат)	014 Середня освіта (Географія в закладах освіти/бакалаврат)		
2018	2021		
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	12	Загальна педагогіка	6
Психологія	4	Психологія	4
Практична підготовка			
Навчально-польова (географічна) практика	3	Навчальна (географічна) практика	3
Безперервна пропедевтична педагогічна практика в закладах загальної середньої освіти	3	Безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах середньої освіти	3
Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6	Організаційно-виховна педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	6
Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	10,5
Навчально-польова (туристична) практика	3	Безперервна пропедевтична педагогічна практика у закладах	3

		середньої освіти	
Навчально-польова (еколого-картографічна) практика	3	Навчально-польова (еколого-картографічна) практика	3
Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	6		
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	31,5	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	28,5

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди. Освітні програми. URL: <http://smc.hnpu.edu.ua/node/41>

Таблиця 2

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

013 Початкова освіта/бакалавр		013 Початкова освіта/бакалавр	
2018		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Загальна та вікова психологія	6	Загальна та вікова психологія	5
Педагогічна психологія	4	Педагогічна психологія	3
Загальні основи та історія педагогіки	8	Загальна основи педагогіки	5
		Історія педагогіки (з модулем «Музейна педагогіка»)	4
Дидактика	4	Дидактика початкової освіти	4
Теорія і методика виховання	4	Теорія та методика виховання	3
Педагогічні технології НУШ у початковій освіті	6	Основи інклюзивної освіти з методикою організації роботи асистента вчителя	5
		Основи педагогічної майстерності та педагогічна творчість	3
Практична підготовка			
Навчальна практика, практика зі спеціальності	1,5	Навчальна безвідривна практика	3
		Навчальна польова практика	3
		Навчальна психолого-педагогічна практика	3
		Навчальна методична практика	7,5
Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика	15
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	36
014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво. Початкова освіта/ бакалавр)		014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво. Початкова освіта/ бакалавр)	

2018		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка початкової освіти	10	Загальна педагогіка та педагогіка початкової освіти	8
Психологія	6	Психологія	6
Педагогіка	8		
Основи педагогічної майстерності	3		
Основи інклюзивної освіти	4	Основи інклюзивної освіти	3
Практична підготовка			
Навчальна практика зі спеціальності	1,5	Навчальна психолого-педагогічна практика у ЗЗСО	7,5
Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика	27
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	39
014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво/ бакалавр)		014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво/ бакалавр)	
2018		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія	6	Психологія	6
Педагогіка	7		
Основи педагогічної майстерності	3		
Основи інклюзивної освіти	3	Основи інклюзивної освіти	3
Практична підготовка			
Навчальна практика зі спеціальності	1,5	Навчальна психолого-педагогічна практика у ЗЗСО	7,5
Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика	27
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	39
014.03 Середня освіта (Історія)		014.03 Середня освіта (Історія)	
2018		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія	6	Психологія	6
Педагогіка	8	Педагогіка	6
Основи педагогічної майстерності	3	Основи педагогічної майстерності	3
Основи інклюзивної освіти	3	Основи інклюзивної освіти	3
		Методика виховної роботи	3

Практична підготовка			
Навчальна археологічна практика	3	Навчальна археологічна практика	3
Навчальна архівна та музейно-етнографічна практика	3	Навчальна етнографічна практика	1,5
		Навчальна пропедевтична практика з методики навчання історії	3
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
		Виробнича педагогічна практика	9
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	21
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)		014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	
2018		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія	6	Психологія	5
Педагогіка	8	Педагогіка	5
Основи інклюзивної освіти	3	Основи інклюзивної освіти	3
Основи педагогічної майстерності	3	Основи педагогічної майстерності	3
Практична підготовка			
Начальна практика зі спеціальності	1,5	Навчальна практика з психології	3
		Навчальна практика з педагогіки	3
Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5	Виробнича педагогічна практика (літня)	4,5
		Пропедевтична навчальна практика	4,5
Виробнича педагогічна практика	9	Виробнича педагогічна практика	4,5
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	15	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	19,5

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. Освітні програми. URL: <http://pnpu.edu.ua/osvitni-programi>.

Таблиця 3

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)		014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	
2016		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	9	Педагогіка	9
Психологія	9	Загальна та вікова психологія	9

Сучасні освітні технології	9		
Практична підготовка			
Навчальна (фольклорна) практика	3	Фольклорна практика	3
Навчальна (діалектологічна) практика	3	Діалектологічна практика	3
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в середніх класах)	9	Виробнича навчально-виховна педагогічна практика в середніх класах	9
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в старших класах)	9	Виробнича навчально-виховна педагогічна практика в старших класах	9
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	24	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	24
014.04 Середня освіта (Математика)		014.04 Середня освіта (Математика)	
2016		2019	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Загальна психологія	3	Загальна психологія	3
		Педагогіка з основами педагогічної майстерності	6
		Вікова та педагогічна психологія	3
Практична підготовка			
Виробнича практика	9	Навчальна практика	3
		Виробнича практика	9
Обчислювальна практика	3	Обчислювальна практика	3
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	12	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	15
014 Середня освіта (Географія та біологія)		014.07 Середня освіта (Географія)	
2016		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія	9	Психологія	6
Педагогіка	9	Педагогіка	6
Сучасні освітні технології	3		
Практична підготовка			
Навчально-ознайомлювальна практика в закладах середньої освіти	3	Навчально-ознайомлювальна практика в закладах середньої освіти	3
Виробнича цільова педагогічна практика в школі	9	Виробнича цільова педагогічна практика в школі	9
Літня педагогічна практика	6		
Загальна кількість кредитів педагогічної практики	18	Загальна кількість кредитів педагогічної практики	12

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Освітні програми. URL: [/nmv.pnu.edu.ua/bakalavrat/](http://nmv.pnu.edu.ua/bakalavrat/).

Додаток 2.

Кількісний аналіз психолого-педагогічних дисциплін і практики за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх викладачів (за спеціальностями) на магістерському освітньому рівні у закладах вищої педагогічної освіти.

Таблиця 4.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

014. Середня освіта (Математика) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія (за професійним спрямуванням)	3	Психологія (за професійним спрямуванням)	3
		Методика навчання математики в Новій українській школі	8
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	8	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	17
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	6
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5
014 Середня освіта (Хімія)/ магістратура			
2020 р.		2021 р.	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія	3	Психологія	4
Методика викладання хімії у старшій (профільній) та вищій школі та КТ при викладанні хімії	4	Методика викладання хімії у старшій (профільній) та вищій школі та КТ при викладанні хімії	5,5
		Методологія і організація наукових досліджень	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	12	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18,5
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах загальної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-педагогічна практика у закладах вищої освіти	6	Немає	-

Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	6
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	19,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5
014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)/ магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія за професійним спрямуванням	3	Психологія за професійним спрямуванням	3
Методика викладання біології у старшій та профільній школі	5,5	Методика викладання біології у старшій та профільній школі	5,5
Методи аналізу та подання результатів наукових досліджень та принципи академічної доброчесності	4	Методи аналізу та подання результатів наукових досліджень	3
		Здоров'язберезувальні та новітні педагогічні технології загальноосвітньої та профільної школи	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	17,5	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	20,5
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	16,5
014.03 Середня освіта (Історія) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія за професійним спрямуванням	3	Психологія за професійним спрямуванням	3
		Методика викладання історії в профільній школі	4
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	8	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	13
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	6
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5

014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/ магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія за професійним спрямуванням	3	Психологія за професійним спрямуванням	3
Методика англійської мови для різних цільових аудиторій	3	Методика навчання англійської мови і літератури різних цільових категорій	4
Методика викладання української та зарубіжної літератури в профільних закладах освіти	3	Методичні аспекти дистанційного і змішаного навчання	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	14	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	16
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5
Науково-дослідна практика	6	Науково-дослідна практика	4,5
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	12
014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Інформаційно-педагогічні студії	5	Інноваційна педагогіка	6
Психологія за професійним спрямуванням	3	Психологія за професійним спрямуванням	3
Теоретико-методологічні основи музичної педагогіки	3	Методика викладання фортепіано у ЗВО	3
Методика викладання дисциплін кваліфікації	3	Методологія наукових досліджень у галузі мистецтвознавства і музичної педагогіки	3
Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» у ЗП та ССО	3		
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	17	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	15
Практична підготовка			
Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	7,5	Педагогічна практика в ДМШ та ЗВО	3

Науково-дослідна практика	6	Концертно-виконавська практика у ЗВО	4,5
		Науково-дослідна практика	3
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	13,5	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	10,5

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: <http://smc.hnpu.edu.ua/osvitni-prohramy>

Таблиця 5

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

014 Середня освіта (Математика) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Методика навчання математики у профільній школі	5	Методика навчання математики у старшій школі	7
Методика навчання інформатики	6	Методика навчання інформатики у старшій школі	6
		Методологія наукових досліджень у галузі методики навчання	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	17	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21
Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика у загальноосвітніх закладах	9	Виробнича (педагогічна) практика у загальноосвітніх закладах	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014 Середня освіта (Хімія)/ магістратура			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни		Психолого-педагогічні дисципліни	
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Методика навчання хімії у старшій школі	6	Методика навчання хімії	6
Методика навчання інформатики у старшій школі	5	Організація наукових досліджень	4
Основи науково-педагогічного дослідження	4	Сучасні технології навчання хімії	4
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	20

Практична підготовка			
Виробнича педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти	9	Педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти	4,5
Магістерська практика	8	Педагогічна практика у ЗПТО	4,5
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	17	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)/ магістратура		014.07 (Географія. Біологія та здоров'я людини)/ магістратура	
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Інформаційні технології в освіті	3	Інформаційні технології в освіті	3
Методика організації еколого-педагогічної діяльності	6	Інноваційні технології навчання біології та основ здоров'я	5
Методика навчання хімії в старшій школі	5	Сучасні технології навчання географії	5
Методика навчання біології в старшій школі	5		
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	25	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	19
Практична підготовка			
Виробнича практика в школі	9	Педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти	4,5
		Педагогічна практика у ЗФПО (ЗПТО)	4.5
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014.03 Середня освіта (Історія) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Інформаційні технології в освіті	3	Інформаційні технології в освіті	3
Методика викладання історії у старшій школі	3	Методика викладання історії в профільній школі	5
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	12	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	14

Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика у загальноосвітніх навчальних закладах	9	Виробнича (педагогічна) практика у загальноосвітніх навчальних закладах	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/ магістратура			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
		Академічна культура педагога-дослідника	4
Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3	Актуальні питання інноваційного розвитку освіти	3
Психологія освіти	3	Психологія освіти	3
Інформаційні технології в освіті	3	Інформаційні технології в освіті	3
Методика навчання англійської мови	3	Методика навчання англійської мови	3
Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти	3	Методика навчання української мови в закладах загальної середньої освіти	3
Методика навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти	3	Методика навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	22
Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика з української мови і літератури, англійської мови у закладах загальної середньої освіти	9	Педагогічна практика у закладах профільної та спеціалізованої середньої освіти	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / магістратура			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	8	Педагогіка	8
Психологія	6	Психологія	6
Основи інклюзивного навчання	3	Основи інклюзивного навчання	3
Методика музичного викладання	10	Методика музичного викладання	10
Основи наукових досліджень	3	Основи наукових досліджень	3
Курсова робота з психолого-педагогічних дисциплін	3	Курсова робота з психолого-педагогічних дисциплін	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	33	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	33

Практична підготовка			
Навчальна педагогічна практика у середній школі	3	Навчальна педагогічна практика у середній школі	3
Навчальна практика за фахом	6	Навчальна практика за фахом	6
Навчально-педагогічна практика в закладах позашкільної освіти	3	Навчально-педагогічна практика в закладах позашкільної освіти	3
Виробнича практика за профілем майбутньої професії	12	Виробнича практика за профілем майбутньої професії	12
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	24	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	24

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка:
https://sspu.edu.ua/images/2020/09/opp_014muzmist_bakalavr_ddcd0.pdf

Таблиця 6

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

014 Середня освіта (Математика) / магістратура			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Філософія та соціологія освіти	3	Психологія	6
Педагогіка	3	Педагогіка	6
Психологія	3	Методика навчання математики	13
Методика навчання математики	12	Вікова фізіологія та шкільна гігієна з основами навчальних знань	3
Математичний апарат педагогічної науки	3	Інноваційні технології навчання шкільного курсу математики	3
		Курсова робота з педагогіки чи психології	1
		Курсова робота з методики навчання математики	1
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	24	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	33
Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика	12	Навчальна (педагогічна) практика	6
		Навчальна (предметна) практика	6
		Виробнича (педагогічна) практика	12
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	12	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	24

014.06 Середня освіта (Хімія)/ магістратура			
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
2019		2021	
Психолого-педагогічні дисципліни			
Філософія та соціологія освіти	3	Філософія та соціологія освіти	3
Педагогіка профільної школи	3	Педагогіка профільної школи	3
Психологія профільної школи	3	Психологія профільної школи	3
Методика розв'язання задач з хімії	3	Методика навчання хімії в закладах середньої освіти	4
Методика навчання хімії у старшій школі	3	Методика організації хіміко-педагогічних досліджень	3
		Методика розв'язання задач з хімії підвищеної складності	3
		Хмарні і мобільні технології в освіті	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	15	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	19
Практична підготовка			
Навчальна педагогічна практика з хімії	6	Виробнича (педагогічна) практика	9
Виробнича педагогічна практика	9		
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	15	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014.07 Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)/ магістратура			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка	6	Теорія і історія педагогіки	8
Психологія	6	Психологія	6
Вікова фізіологія і шкільна гігієна	3	Вікова фізіологія і шкільна гігієна	3
Методика навчання географії	6	Методика навчання географії	5
Методика навчання дисципліни «Основи здоров'я»	3	Методика навчання дисципліни «Здоров'я, безпека і добробут»	3
Методика навчання біології та природознавства	5	Методика навчання біології та природознавства	5
Курсова робота з педагогіки або психології	3	Курсова робота з педагогіки або психології	1
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	32	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	31
Практична підготовка			
Навчальна біолого-географічна практика	3	Навчальна географічна практика	3

Навчальна географо-біологічна практика	3	Навчальна (педагогічна) практика	3
Навчальна (педагогічна практика)	3	Навчальна біогеографічна практика	3
Комплексна навчальна практика	3	Навчальна географо-біологічна практика	3
Фахова навчальна практика	3	Краєзнавчо-біологічна навчальна практика	3
Виробнича (педагогічна) практика	12	Виробнича (педагогічна) практика	12
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	27	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	27
014.03 Середня освіта (Історія) / магістратура			
2017		2020	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Філософія та соціологія освіти	3	Філософія та соціологія освіти	3
		Правове забезпечення освіти	3
Теорія та методика навчання історії	3	Історична освіта в умовах багатокультурного середовища	3
Педагогіка профільної школи	3	Педагогіка профільної школи	3
Психологія профільної школи	3	Психологія профільної школи	3
Методика навчання історії у профільній школі	3	Методика навчання історії у профільній школі	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	15	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18
Практична підготовка		Практична підготовка	
Виробнича (педагогічна) практика	9	Виробнича (педагогічна) практика	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова)/ магістратура			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогічна риторика	3	Педагогічна риторика	3
Філософія та соціологія освіти	3	Практикум з методики навчання української мови	3
Психологія профільної школи	3	Психологія профільної школи	3
Педагогіка профільної школи	3	Педагогіка профільної школи	3
Технології навчання у галузі мовної освіти	3		
Методика навчання української мови у профільній школі	3	Методика навчання української мови (профільний рівень)	3
Методика навчання української літератури у профільній школі	3	Методика навчання української літератури (профільний рівень)	3
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	18

Практична підготовка			
Виробнича (педагогічна) практика	9	Виробнича (педагогічна) практика	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9
014 Середня освіта (музичне мистецтво) (художня культура) / магістратура		014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / магістратура	
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Педагогіка профільної школи	3	Педагогіка профільної школи	3
Психологія профільної школи	3	Психологія профільної школи	3
Креативні технології навчання	3	Креативні технології навчання	3
Теорія та методика навчання музичного мистецтва	3	Теорія та методика навчання музичного мистецтва	3
Методика навчання вокально-хорових дисциплін	3	Методика навчання вокально-хорових дисциплін	3
Підготовка випускної кваліфікаційної роботи	6	Підготовка випускної кваліфікаційної роботи	6
Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21	Загальний обсяг кредитів психолого-педагогічних дисциплін	21
Практична підготовка			
Виробнича практика	9	Виробнича практика	9
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	9

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини:

<https://udpu.edu.ua/navchannia/osvitni-prohramy?start=30;>

https://mpf.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/OP_52-m-14-hudozhnya-kultura.pdf

Додаток 3.

Кількісний аналіз психолого-педагогічних дисциплін і практики за освітньо-професійними програмами підготовки майбутніх докторів філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки у закладах вищої педагогічної освіти.

Таблиця 7

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Організація навчальної діяльності і академічної мобільності	3		
Актуальні проблеми сучасної педагогіки і психології	4		
Методика викладання педагогіки	3	Методика викладання педагогіки	3
Сучасні технології навчання і виховання	3	Сучасні технології навчання і виховання	3
Сучасні технології навчання і виховання	3	Порівняльна педагогіка	3
Діагностика та експертиза педагогічних проєктів	3	Теоретичні засади історико-педагогічного знання	3
Методологія історико-педагогічного дослідження	3		
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	22	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	12
Практична підготовка			
Практика	3	Асистентська педагогічна практика	4
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	3	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	4

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: <https://uhsp.edu.ua/>

Таблиця 8

Житомирський державний університет імені Івана Франка

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2016		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Професійно-педагогічна компетентність викладача ВНЗ	3	Професійно-педагогічна компетентність викладача закладу вищої освіти	5
Актуальні проблеми в галузі загальної педагогіки,	3	Актуальні проблеми в галузі загальної	4,5

порівняльної педагогіки та історії педагогіки		педагогіки, порівняльної педагогіки та історії педагогіки	
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	6	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	9,5
Практична підготовка			
Асистентська педагогічна практика (організація та проведення навчальних занять)	6	Асистентська педагогічна практика	3
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	6	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	3

Житомирський державний університет імені Івана Франка: <https://zu.edu.ua/>

Таблиця 9

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Актуальні проблеми сучасної педагогіки та психології	3	Сучасні напрями в педагогіці	3
Сучасні напрями в педагогіці	3	Методологія і методи науково-педагогічних досліджень	3
Технології навчання і виховання	3		
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	9	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	6
Практична підготовка			
Науково-педагогічна практика	3	Науково-педагогічна практика	6
Загальний обсяг кредитів практичної	3	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	6

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка: <https://dspu.edu.ua/>

Таблиця 10

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2019		2020	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Виховання як філософсько-педагогічна теорія	4	Загальна теорія педагогіки	4
Виховання особистості: теоретико-технологічні та науково-практичні засади	4	Виховання особистості: теоретико-технологічні та науково-практичні засади	4

Актуальні проблеми освіти	4	Актуальні проблеми освіти	4
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	12	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	12
Практична підготовка			
Науково-педагогічна практика	6	Науково-педагогічна практика	6
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	6	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	6

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка: <https://kpnu.edu.ua/>

Таблиця 11

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2019		2020	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Теорія і практика професійної освіти	3	Загальна педагогіка та історія педагогіки	3
Теорія та методика виховання	3	Теорія і практика професійної освіти	3
		Теорія та методика виховання	3
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	6	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	9
Практична підготовка			
Асистентська практика	3	Асистентська практика	3
Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	3	Загальний обсяг кредитів педагогічної практики	3

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова: <https://npu.edu.ua/>

Таблиця 12

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Дидактика вищої школи	3	Основи педагогічної майстерності викладача вищої школи	3
Науково-педагогічні школи України	3	Дидактика вищої школи	3
Персоналії в історико-педагогічному дискурсі	2	Науково-педагогічні школи України	3
		Персоналії в історико-педагогічному дискурсі	3
		Компетентнісний підхід в освіті	3
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	8	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	15

Практична підготовка					
Виробнича практика	викладацька	6	Виробнича практика	викладацька	6
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки		6	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки		6

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка: <http://pnpu.edu.ua/>

Таблиця 13

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2020		2022	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Теорія та методика викладання у вищій школі (за галузями знань)	3	Теорія та методика викладання у вищій школі	3
Інноваційні компетентності доктора філософії	4	Інноваційні компетентності доктора філософії	4
Історія вищої освіти	4	Історія вищої освіти	4
Менеджмент інновацій в освіті	3	Менеджмент інновацій в освіті	3
Актуальні питання порівняльної педагогіки	4	Порівняльна педагогіка вищої школи: національний, європейський та глобальний контексти	4
Андрагогіка	4	Андрагогіка	4
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	22	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	22
Практична підготовка			
Асистентська практика	7	Асистентська практика	7
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	7	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	7

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка: <https://sspu.edu.ua/>

Таблиця 14

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2017		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Філософія педагогічної культури	4	Методика викладання у вищій школі	6
Професійно-педагогічна компетентність викладача	3	Методика викладання наукових досліджень	6
Методологія та методика наукових досліджень	6	Освітні інновації у вищій школі	5

		Професійно-педагогічна компетентність викладача	4
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	13	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	21
Практична підготовка			
Виробнича практика	8	Виробнича (викладацька) практика	6
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	8	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	6

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини: <https://udpu.edu.ua/>

Таблиця 15

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

011. Освітні, педагогічні науки. Доктор філософії (PhD). Третій (освітньо-науковий) рівень.			
2020		2021	
Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів	Компоненти освітньої програми	Кількість кредитів
Психолого-педагогічні дисципліни			
Наукові підходи в педагогічних дослідженнях	4	Розвиток світової та вітчизняної педагогічної думки	4
Педагогіка вищої школи	3	Професійна майстерність викладача вищої школи	4
Історія світової та вітчизняної педагогічної думки	4	Інноватика в галузі освіти	4
Основи освітньої інноватики	4	Методологія, технологія науково-педагогічного дослідження та презентація його результатів	3
Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	15	Загальний обсяг психолого-педагогічних дисциплін	16
Практична підготовка			
Науково-викладацька практика	7	Науково-викладацька практика	9
Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	7	Загальний обсяг кредитів практичної підготовки	9

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди: <http://hnpu.edu.ua/>

**Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти:
українські реалії і перспективи**

Науковий редактор Ничкало Нелля Григорівна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України.

Авторський колектив:

Лук'янова Лариса Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Вовк Мирослава Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Соломаха Світлана Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Грищенко Юлія Валеріївна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Lukianova L.B., Vovk M.P., Solomakha S.O., Hryshchenko Yu.V.

Practical Training of Future Teachers in Higher Pedagogical Education Institutions: Ukrainian Realities and Perspectives: Scientific and Analytical Report; edited by N.G. Nychkalo / National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Chernivtsi: Bukrek, 2023. 80 p. : figures, tables.

The scientific and analytical report summarizes the results of a monitoring study on the problem of practical training of future teachers in higher pedagogical education institutions of Ukraine. The peculiarities of legislative and regulatory support of the practical training of future teachers in Ukraine are revealed; the current state of organization of practices in higher pedagogical education institutions of Ukraine is analyzed according to the survey results. Modern approaches to practice taking into account psychological and pedagogical training at bachelor's, master's, and doctoral educational levels in higher pedagogical education institutions are characterized; quantitative and qualitative changes in the practical training of teachers in 2016-2022 are indicated; attention is drawn to the shortcomings of its organization in modern conditions. Some aspects of the foreign experience of practical training of future teachers and lecturers are presented. The tendencies of practical training of future teachers and modern challenges of its organization in the distance and blended learning are identified, and recommendations for improving the organizational framework for conducting the practice in higher pedagogical education institutions at the legislative, regulatory, managerial, and organizational levels are proposed. It is designed for teachers of institutions of professional pre-higher and higher pedagogical education, heads of pedagogical, industrial, and other types of practices, students, undergraduates, postgraduates, teachers of institutions of general secondary education, and anyone who is interested in improving the quality of practical training of future teachers.

Літературний редактор *М. П. Вовк*
Дизайн обкладинки *К. В. Котун*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 4,67. Зам. № 1707

Видавничий дім „Букрек”, вул. Костишина, 10, м. Чернівці, 58000.
Тел./факс: (0372) 55-29-43, +38-066-400-87-05. E-mail: info@bukrek.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.